

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Renatos Paškauskienės,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Ypatingosios teisenos paskirtis ir esmė

Vadovė: Doc. Dr. Vigita Vėbraitė
Recenzentas: Prof. Habil. Dr. Vytautas Nekrošius

Vilnius
2017

TURINYS

IŽANGA.....	3
1. YPATINGOSIOS TEISENOS SAMPRATA IR PRIGIMTIS	5
2. YPATINGOSIOS TEISENOS IR GINČO TEISENOS SANTYKIS.....	8
2.1 YPATINGOSIOS TEISENOS PRINCIPAI.....	8
2.2. YPATINGOSIOS TEISENOS ATRIBOJIMAS NUO GINČO TEISENOS	10
3. YPATINGOSIOS TEISENOS TVARKA NAGRINĖJAMOS BYLOS	16
3.1. BYLOS DĖL JURIDINĘ REIKŠMĘ TURINČIŲ FAKTŲ NUSTATYMO.....	16
3.2. BYLOS DĖL FIZINIO ASMENS PASKELBIMO MIRUSIU AR NEŽINIA KUR ESANČIU.....	18
3.3. BYLOS DĖL FIZINIO ASMENS PRIPAŽINIMO NEVEIKSNIU TAM TIKROJE SRITYJE ARBA RIBOTAI VEIKSNIU TAM TIKROJE SRITYJE IR NEPILNAMEČIO PRIPAŽINIMO VEIKSNIU (EMANCIPUOTU)	20
3.4. BYLOS DĖL ĮVAIKINIMO	24
3.5. BYLOS DĖL GLOBOS IR RŪPYBOS.....	26
3.6. BYLOS DĖL ANTSTOLIŲ IR NOTARINIŲ VEIKSMŲ APSKUNDIMO	28
3.7. BYLOS DĖL CIVILINĖS BŪKLĖS AKTŲ REGISTRAVIMO, ĮRAŠŲ ATKŪRIMO, PAKEITIMO, PAPILDYMO, IŠTAISYMO AR ANULIAVIMO	30
3.8. BYLOS DĖL TEISIŲ PAGAL PRARASTUS PAREIKŠTINIUS VERTYBINIUS DOKUMENTUS ATKŪRIMO (ŠAUKIAMOJI TEISENA)	31
3.9. BYLOS DĖL DAIKTINIŲ TEISIŲ, IŠSKYRUS BYLAS, NAGRINĖJAMAS PAGAL GINČO TEISENOS TAISYKLES	32
3.10. BYLOS DĖL ŠEIMOS TEISINIŲ SANTYKIŲ, IŠSKYRUS BYLAS, NAGRINĖJAMAS GINČO TEISENOS TVARKA PAGAL ŠIO KODEKSO IV DALIES XIX SKYRIŲ.....	35
3.11. BYLOS DĖL HIPOTEKOS AR ĮKEITIMO TEISINIŲ SANTYKIŲ.....	37
3.12. BYLOS DĖL PRARASTOS TEISMO AR VYKDOMOSIOS BYLOS ATKŪRIMO	38
3.13. BYLOS DĖL PRALEISTO ĮSTATYMŲ NUSTATYTO TERMINO ATNAUJINIMO.....	39
3.14. BYLOS DĖL TEISMO LEIDIMŲ IŠDAVIMO, PAREIŠKIMŲ AR FAKTŲ PATVIRTINIMO, TURTO ADMINISTRAVIMO, PAVELDĖJIMO PROCEDŪRŲ TAIKYMO, TAIP PAT KITAS BYLAS, KURIOS PAGAL CIVILINĮ KODEKSĄ IR KITUS ĮSTATYMUS NAGRINĖJAMOS SUPAPRASTINTO PROCESO TVARKA.....	39

4. BYLŲ NAGRINĖJIMAS YPATINGOSIOS TEISENOS TVARKA	41
IŠVADOS	44
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	45
SANTRAUKA	50
SUMMARY	51

Ižanga

Civilinio proceso teisėje šalia pagrindine laikomos ginčo teisenos yra ir specialioms byloms taikoma ypatingoji teiseną. Vienos bylos nereikalauja ilgo ir sudėtingo nagrinėjimo, o kitoms, atvirkščiai, būtinas kuo greitesnis sprendimas byloje. Tam, kad procesas vyktų sklandžiai ir operatyviai šios bylos nagrinėjamos ypatingosios teisenos tvarka.

Nagrinėjamos temos aktualumas. Nagrinėjama tema aktuali dėl to, kad ypatingą teiseną nagrinėjama nemaža dalis bylų, teisinis reguliavimas keičiasi, trūksta išsamesnės besikeičiančių įstatymų ir teismų praktikos analizės. Kintant teisiniui reguliavimui siekiama sudaryti sąlygas paprastesniam ir greitesniam bylų nagrinėjimui, taip pat gerinamos bylose dalyvaujančių asmenų sąlygos.

Darbo tikslas. Išanalizuoti ypatingosios teisenos paskirtį ir esmę, ypatingą dėmesį skiriant ypatingosios teisenos reikšmei civiliniame procese.

Iškeltam tikslui pasiekti nustatomi tokie *darbo uždaviniai*:

- 1) Apžvelgti ypatingosios teisenos raidą;
- 2) Atskleisti ypatingosios ir ginčo teisenos santykį;
- 3) Remiantis teismų praktika išanalizuoti ypatingą teiseną nagrinėjamas bylas;
- 4) Apibendrinti bylos nagrinėjimo procesą ypatingojoje teisenoje.

Darbo objektas. Magistrinio darbo objektas yra ypatingosios teisenos paskirtis ir esmė.

Tyrimo metodai. Magistro darbe naudojami istorinis, sisteminis ir loginis metodai.

Istorinis metodas padeda atskleisti ypatingosios teisenos pokyčius bei jos reikšmės kitimą civilinio proceso teisėje.

Sisteminis metodas leidžia daryti tam tikras išvadas dėl tam tikrų teisės normų turinio bei jų praktinio taikymo.

Loginis metodas taikomas siekiant sukonkretinti, suprasti teisės aktuose įtvirtintų normų esmę.

Darbo originalumas. Pastaruoju metu ypatingoji teiseną mažai nagrinėta, jos reikšmė civiliam procesui pasikeitė, naujusia teismų praktika nebuvo aptarta. Per praėjusius 5 metus šia tema nebuvo apgintas joks magistro darbas. Tuo tarpu žvelgiant į magistro darbo turinį, jame yra apibendrinama teismų praktika įstatymų pokyčiai.

Šaltiniai. Magistro darbe analizuojami Civilinio proceso kodeksas, Civilinis kodeksas, taip pat teismų praktika, remiamasi V. Vėbraitės¹, V. Nekrošiaus², I. Žemkauskienės³ bei S. Vėlyvio, V. Višinskio ir I. Žalėnienės⁴ moksliniais darbais. Taip pat naudojami šie vadovėliai: „Civilinio proceso teisė. II tomas“⁵ bei „Civilinis procesas: teorija ir praktika“⁶.

---

¹ VĖBRAITĖ, Vigita. *Šalių sutaikymas kaip civilinio proceso tikslas ir jo galimybės Lietuvoje*. TEISĖ, 2008.

² NEKROŠIUS, Vytautas. *Ypatingoji teisena civiliniame procese – prigimtis, esmė, santykis su ieškiniu teisena ir reforma (lyginamoji analizė)*. Teisė, 1999, Nr. 33 (3).

³ ŽEMKAUSKIENĖ, Inga. *Ypatingosios teisenos reformos prielaidos*. Jurisprudencija, 2003, t. 37(29).

⁴ VĖLYVIS, S.; VIŠINSKIS, V.; ir ŽALĖNIENĖ, I. *Antstolio procesinių veiksmų apskundimas*. Jurisprudencija, Mokslo darbai, 2007, Nr. 1(91).

⁵ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė. II tomas*. Vilnius: Justitia, 2005.

⁶ DRIUKAS, A. ir VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika. IV tomas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009.

1. Ypatingosios teisenos samprata ir prigimtis

Normos, reglamentuojančios ypatingąją teiseną, skirtos nagrinėti visiškai kitokios prigimties byloms kuriose dažniausiai nėra ginčo dėl teisės (tačiau toli gražu ne visada), o teismui paprastai reikia formaliai patikrinti, ar konkrečiu atveju yra įstatymo nustatytos sąlygos priimti vienokį ar kitokį sprendimą.⁷

Remiantis profesoriaus V. Nekrošiaus nuomone, ypatingosios teisenos susiformavimą lėmė ypatingas valstybės interesas, kai valstybė save identifikuoja su privačiu asmeniu, dalyvaujančiu tam tikruose privataus pobūdžio teisiniuose santykiuose, ir viešasis interesas, kad prieš priimant sprendimą, tam tikrų sąlygų egzistavimas būtų patikrintas. Viešasis interesas lėmė pakankamai priešingo civilinio proceso įprastajam civiliniam procesui susiformavimą.⁸

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas suformulavo taisyklę, kad ypatingoji teiseną skirta nagrinėti byloms, kuriose nėra sprendžiami ginčai dėl teisės, tačiau proceso operatyvumo ir ekonomiškumo tikslais Civilinio proceso kodekso⁹ 443 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad byla nagrinėjama ypatingąją teiseną, neatsižvelgiant į tai, jog nagrinėjimo metu kilo ginčas dėl teisės. Tačiau kai iš paduodamo pareiškimo matyti, jog yra ginčas dėl teisės, toks prašymas ypatingąją teiseną nenagrinėtinas.¹⁰

Ypatingąją teiseną taip pat nagrinėjami net ir tie ginčai, kuriuose ginčas yra. Apibendrinus ypatingosios teisenos sąvoką, galime daryti išvadą, kad tai yra speciali tam tikrų kategorijų bylų nagrinėjimo tvarka, kurią lemia įstatymų leidėjo apsisprendimas.¹¹

Panaši ypatingosios teisenos samprata pateikiama ir Artūro Driuko bei Virgilijaus Valančiaus vadovėlyje, kuriame nurodoma, jog ypatingoji teiseną yra speciali bylų nagrinėjimo tvarka, kai byla nagrinėjama ne pagal bendrąsias ginčo teisenos (ieškinio) proceso taisykles, o pagal specialiąsias taisykles, kurios nustato bylos nagrinėjimo tvarką, leidžiančią greičiau išnagrinėti bylą.¹² Atsižvelgiant į tai, vienas pagrindinių ypatingosios teisenos tikslų yra greitas bylos išnagrinėjimas.

⁷ NEKROŠIUS, Vytautas. *Ypatingoji teiseną civiliniame procese – prigimtis, esmė, santykis su ieškinine teiseną ir reforma (lyginamoji analizė)*. Teisė, 1999, Nr. 33 (3), p. 48.

⁸ *Ibid.*

⁹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340.

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2012 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-443/2012*.

¹¹ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005, p. 374.

¹² DRIUKAS, A. ir VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. IV tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 598.

Kaip ir daugelyje valstybių, Lietuvoje ypatingosios teisenos byloms galioja „sąrašo“ principas, kuris reiškia, kad tik bylos, kurias įstatymų leidėjas nurodo įsakmiai, yra nagrinėtinos ypatingąja teiseną. Toks ypatingąja teiseną nagrinėtinų bylų sąrašas buvo pateiktas 1964 m. Civilinio proceso kodekso 270 straipsnyje, o naujajame Civilinio proceso kodekse šis sąrašas yra 442 straipsnyje. Civilinio proceso kodekso 442 straipsnio 14 punkte sakoma, kad ypatingąja teiseną teismas taip pat nagrinėja kitas bylas, kurios nurodytos Civiliniame kodekse ar kituose įstatymuose. Taip pat įstatyme turi būti nustatyta, kad šios bylos nagrinėjamos supaprastinto proceso tvarka.¹³

1964 m. Civilinio proceso kodekso 271 straipsnio pirmojoje dalyje buvo nurodyta, kad ypatingosios teisenos normos yra *lex specialis*. Tai reiškia, kad nesant nurodytų išimčių, taikomos bendrosios ieškinio teisenos normos. Kai kurių autorių nuomone viešumo ir dispozityvumo principai turėtų būti labiau apriboti, turėtų būti labiau išplėstos teismo teisės tiek renkant įrodymus tiek pasirenkant bylos nagrinėjimo formą.¹⁴

Ginčo dėl teisės nebuvimas buvo esminis 1964 m. Civilinio proceso kodekso ypatingosios teisenos bruožas, kuris skyrė ją nuo ieškinio teisenos. Civilinio proceso kodekso 271 straipsnio 3 dalyje buvo įtvirtinta nuostata, kad tokiais atvejais, kai byla nagrinėjama ypatingosios teisenos tvarka ir kyla ginčas dėl teisės, teismas privalo pareiškimą palikti nenagrinėtą ir išaiškina suinteresuotiems asmenims, kad jie turi teisę pareikšti ieškinį bendrais pagrindais.

Civilinio proceso teisės teorijoje kaip būdingiausias tarybinio civilinio proceso požymis buvo nurodoma viena procesinė forma, todėl neatsižvelgiant į tai, kad šalia ieškininės teisenos egzistavo ir ypatingoji teiseną, visos bylos buvo nagrinėjamos pagal bendrąsias ieškininės teisenos taisykles. Iki naujojo Civilinio proceso kodekso priėmimo ypatingosios teisenos reglamentavimas buvo grindžiamas „dalyko teorija“ – ypatingoji teiseną buvo apibrėžiama kaip vienašalė teiseną, skirta ne ginčo byloms nagrinėti supaprastinta tvarka. Šios bylos buvo nagrinėjamos pagal ginčo teisenos normas, tik su tam tikromis išimtimis, kurių nebuvo daug. Ypatingoji teiseną buvo tarsi ginčo teisenos ypatumas.¹⁵

Naujasis Civilinio proceso kodeksas įtvirtino iš esmės naują reglamentavimą, pagrįstą tikslingumo teorija. Remiantis šia teorija, ginčo dėl teisės buvimas ar nebuvimas priskiriamas

---

¹³ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005, p. 375.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ ŽEMKAUSKIENĖ, Inga. *Ypatingosios teisenos reformos prielaidos*. Jurisprudencija, 2003, t. 37(29), p. 43.

bylas ypatingajai teisenai nėra lemiamas. Bylų nagrinėjimas ypatingą teisena, priešingai buvusiam reglamentavimui, grindžiamas oficialumo, imperatyvumo, aktyvaus teismo ir kitais principais, leidžia ypatingą teisnę apibrėžti jau ne kaip ginčo teisenos ypatumą, bet kaip savarankišką bylų nagrinėjimo tvarką, kuri iš esmės skiriasi nuo ginčo teisenos.¹⁶

Ypatingosios teisenos tikslas – patikrinti ir apsaugoti neginčijamas privataus asmens teises, kartu garantuojant ir viešojo intereso apsaugą. Ypatingosios teisenos bylose teismui tenka aktyvus vaidmuo.¹⁷ Teisėjui paliekama teisė pačiam nuspręsti, kokią pasirinkti bylos nagrinėjimo formą (žodžiu ar ne), teisėjo nesaisto dalyvaujančių byloje asmenų pateikti įrodymai, teisėjo teisė ir pareiga yra pačiam rinkti įrodymus, tuo pačiu padidinama teisėjo atsakomybė už bylos baigtį. Ši teismui nustatyta funkcija ypatingojoje teisenoje paaiškina klasikinių civilinio proceso principų (dispozityvumo, rungtyniškumo ir pan.) taikymo ypatingojoje teisenoje ribojimą.¹⁸ Teismas turi imtis visų būtinų priemonių, kad būtų visapusiškai išaiškintos bylos aplinkybės (Civilinio proceso kodekso 443 straipsnio 8 dalis).

Taigi iš to, kas aptarta, darytina išvada, kad dabar ypatingajai teisenai suteikta didesnė svarba ir reikšmė civilinio proceso teisėje.

---

¹⁶*Ibid*, p.43-44.

¹⁷Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-116/2007.

¹⁸ŽEMKAUSKIENĖ, Inga. *Ypatingoji teisena naujajame civilinio proceso kodekse*. Jurisprudencija, 2002, t. 28(20), p. 219.

2. Ypatingosios teisenos ir ginčo teisenos santykis

2.1 Ypatingosios teisenos principai

Siekiant apibrėžti ypatingosios teisenos esmę, vienas iš svarbiausių dalykų yra ypatingosios teisenos atribojimas nuo ginčo teisenos. Pagrindiniai ypatingosios ir ginčo teisenos skirtumai atskleidžiami nagrinėjant proceso principus, kurie dažniausiai yra visiškai priešingi. Ginčo teisei galioja dispozityvumo, rungimosi, žodinio proceso, tiesioginio dalyvavimo ir viešumo principai, o ypatingajai – oficialumo, tardomojo proceso, rašytinio proceso, tiesioginio dalyvavimo ir viešumo ribojimo principai, kurių įgyvendinimas garantuoja greitą bylos išnagrinėjimą.¹⁹

Oficialumo principas. Šis principas pasireiškia tuo, kad procesas ypatingojoje teiseje gali būti pradedamas tiek suinteresuotam asmeniui padavus pareiškimą, tiek ir teismo iniciatyva.²⁰ Byloje dalyvaujantys asmenys negali savo valia pakeisti įstatymų leidėjo nustatytų ginčo ir ypatingosios teisenos kompetencijos ribų. Įstatymas sprendžia kokia teise bus nagrinėjama konkreti byla.²¹ Tai, kad teismui suteikiama teisė tam tikrais atvejais inicijuoti bylos pradėjimą, leidžia teigti, jog valstybės interesas tokiose bylose taip pat yra didelis.

Tardomojo proceso principas. Šis principas reiškia, kad teismas imasi visų priemonių visapusiškai išsiaiškinti bylos aplinkybes, tame tarpe ir išreikalaujant įrodymus, kadangi teismas šioje teiseje nėra saistomas byloje dalyvaujančių asmenų pateiktų įrodymų.²² Teismo pareiga visapusiškai išsiaiškinti bylos aplinkybes įtvirtinta ir Civilinio proceso kodekso 443 straipsnio 8 dalyje. Teismui taip pat suteikiama teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones, reikalauti užtikrinti nuostolių atlyginimą, vieną laikinąją apsaugos priemonę pakeisti kita bei panaikinti laikinąsias apsaugos priemones. Atsižvelgiant į šio principo galiojimą, paprastai ypatingosios teisenos atveju nėra leidžiama priimti sprendimo už akių. Čia pasireiškia du ypatingosios teisenos tikslai – rūpinimasis tinkamu teisės įgyvendinimu ir

¹⁹ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005, p. 377.

²⁰ ŽEMKAUSKIENĖ, Inga. *Ypatingoji teisena naujajame civilinio proceso kodekse*. Jurisprudencija, 2002, t. 28(20), p. 218.

²¹ LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005, p. 378.

²² Kauno Apygardos Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 2S-1134-42/2007.

proceso koncentruotumas.²³ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje nurodė, kad teismo aktyvumas ypatingosios teisenos bylose gali reikštis tik atitinkamų procesinių priemonių panaudojimu, nesikišant į teismo nagrinėjimo dalyką. Teismas negali nustatyti arba pakeisti teismo nagrinėjimo dalyko, išskyrus įstatymo nustatytas išimtis. Teismas, siekdamas patikslinti pareiškėjo reikalavimus, gali pateikti jam klausimus, pareikalauti, kad jis pateiktų papildomų įrodymų, skirtingai negu ginčo teismoje, gali nurodyti, kokius konkrečiai įrodymus būtina pateikti, apklausti liudytojus, skirti savo iniciatyva ekspertizę ir pan.²⁴

Žodinio proceso ir viešumo principai. Šie principai ypatingojoje teismoje yra apriboti. Sprendimai gali būti priimami be žodinio bylos nagrinėjimo iš esmės išskyrus atvejus, kai privalomas žodinis bylos nagrinėjimas numatytas Civilinio proceso kodekse. Taip pat žodinį bylos nagrinėjimą teismas gali skirti savo ir nuožiūra. Teismas pats sprendžia, kuri iš bylos nagrinėjimo formų konkrečiu atveju yra naudingesnė. Civilinio proceso kodekso 443 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad byla nagrinėjama žodinio proceso tvarka tais atvejais, kai tai nurodyta Civilinio proceso kodekse. Tokie atvejai yra:

- Bylos dėl asmens paskelbimo mirusiu, pripažinimo nežinia kur esančiu bei šių bylų atnaujinimas;
- Bylos dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu tam tikroje srityje, dėl fizinio asmens pripažinimo ribotai veiksniu tam tikroje srityje, dėl nepilnamečio pripažinimo veiksniu (emancipuotu);
- Bylos dėl įvaikinimo (nagrinėjama uždareme teismo posėdyje);
- Bylos dėl vaiko nuolatinės globos ar rūpybos;
- Bylos dėl civilinės būklės aktų registravimo, įrašų atkūrimo, pakeitimo, papildymo, ištaisymo ar anuliavimo;
- Bylos dėl santuokos nutraukimo abiejų sutuoktinių bendru sutikimu ar vieno sutuoktinio prašymu.

Atsižvelgiant į pateiktą sąrašą, darytina išvada, kad įstatymas įsakmiai nustato žodinį bylos nagrinėjimą toms bylų kategorijoms, kurios yra svarbiausios. Nagrinėjant šias bylas sprendimas negali būti priimtas nenustačius visų svarbiausių aplinkybių, o žodinio proceso

---

²³LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005, p. 378.

²⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-116/2007.

tvarka teismas gali aktyviai apklausti suinteresuotus asmenis ir lengviau susidaryti nuomonę apie bylos baigtį.

Kasaciniame teisme formuojama praktika, kad nagrinėjant bylą ypatingosios teisenos tvarka turi būti laikomasi civilinio proceso principų, įskaitant ir asmens teisės į tinkamą procesą principą. Dėl to tais atvejais, kai nagrinėjant bylą ypatingosios teisenos tvarka kyla ginčas dėl teisės, byla toliau nagrinėjama ypatingosios teisenos tvarka, tačiau ginčo dėl teisės kilimo faktas lemia, kad byla būtų nagrinėjama žodinio proceso tvarka, taip įgyvendinant minėtą asmens teisės į tinkamą procesą principą.²⁵

Prie viešumo principo ribojimo galima priskirti bylas dėl įvaikinimo, kurios turi būti nagrinėjamos uždareme teismo posėdyje. Visa įvaikinimo bylų informacija laikytina konfidencialia.

Tiesioginio dalyvavimo principas (betarpiškumo principas). Šis principas, nagrinėjant bylą ypatingąja teiseną galioja tik ribotai, nes nagrinėjančio bylą teisėjo pasikeitimas neturi jokių teisinių padarinių – bylos nereikia nagrinėti iš naujo. Šiuo principu vadovaujama tik tada, kai sprendimas grindžiamas tik tais įrodymais, kuriuos ištyrė ir įvertino bylą nagrinėjantis teismas.²⁶ Kaip jau buvo minėta, ypatingojoje teisenoje ribojami dispozityvumo ir rungimosi principai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje²⁷ yra konstatuota, kad atskirų bylų skirstymas į nagrinėtinas ginčo teisenos ir ypatingosios teisenos tvarkas siejamas su tuo, kad ypatingojoje teisenoje visa apimtimi nėra taikomi dispozityvumo ir rungimosi principai. Šių civilinio proceso principų laikymasis yra svarbus teismui nagrinėjant bylas dėl reikalavimo, tiek ginčijant notaro vykdomąjį raštą, tiek ginčijant vekselį kaip sandorį.

2.2. Ypatingosios teisenos atribojimas nuo ginčo teisenos

Civilinio proceso kodeksas numato, kad civilinė byla gali būti nagrinėjama arba ginčo teiseną, arba ypatingąja teiseną. Kadangi dauguma bylų yra nagrinėjamos ginčo teiseną, ši teiseną vadinama pagrindine, nes būtent ji nustato pagrindines proceso taisykles. Ginčo teiseną

---

²⁵Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. rugpjūčio 9 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-357/2010.

²⁶DRIUKAS, A. ir VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. IV tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 604.

²⁷Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-76/2009.

nagrinėjamos visos civilinės bylos, kurios iškeliamos remiantis ieškiniu. Ši teiseną skirta nagrinėti ginčui tarp šalių, byloje turinčių skirtingus interesus.

I. Žemkauskienės nuomone, bandant atskirti ypatingą teiseną nuo ginčo teisenos, civilinio proceso teisės teorijoje egzistuoja kelios teorijos – tikslų, dalyko ir pozityvizmo.

Tikslų teorijoje keliami skirtingi teisenų tikslai. Ginčo teisenos tikslas – pašalinti subjektinės materialinės teisės pažeidimą, o ypatingosios teisenos tikslas – užtikrinti tinkamą tam tikrų materialinės teisės normų įforminimą, siekiant išvengti subjektinės materialinės teisės pažeidimo.

Dalyko teorija ginčo teiseną nuo ypatingosios atriboja pagal ginčo dėl teisės buvimo ar nebuvimo kriterijų.

Pozityvizmo teorijoje nėra būtina apibūdinti ypatingosios teisenos esmę, nes nustatant bylos nagrinėjimo tvarką, vienintelis kriterijus yra tikslingumas.²⁸

Siekiant atriboti ginčo teiseną nuo ypatingosios, teisės teorijoje taip pat išskiriami šie pagrindiniai minėtų teisenų skirtumai:

Ypatingojoje teisenoje nėra trečiųjų asmenų instituto. Pagal Civilinio proceso kodekso 443 straipsnio 3 dalį suinteresuotas asmuo yra kiekvienas asmuo, su kurio teisėmis ir pareigomis yra susijusi nagrinėjama byla. Vadinasi, kaip ir šaliai ginčo teisenoje, taip ir suinteresuotam asmeniui ypatingojoje teisenoje būdingas ne tik procesinis, bet ir materialinis teisinis suinteresuotumas bylos baigtimi. Tuo paaiškinama Civilinio proceso kodekso 42 straipsnio 4 dalies nuostata, kad suinteresuoti asmenys ypatingosios teisenos bylose turi šalių teises ir pareigas, išskyrus nustatytas išimtis.

Vienas iš būdingų ypatingosios teisenos bruožų yra tai, kad ypatingojoje teisenoje nėra ginčo šalių. Visi byloje dalyvaujantys asmenys yra laikomi viena šalimi. Todėl čia nėra vartojamos ginčo teisenai būdingos ieškovo, atsakovo ir trečiųjų asmenų sąvokos. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad byloje dalyvaujantys asmenys ypatingosios teisenos atveju yra pareiškėjai (asmenys, kurų prašymu ar pareiškimu remiantis pradedama nagrinėti konkreči byla), suinteresuoti asmenys (jie paprastai įsitraukia į jau prasidėjusį procesą pareikšdami teismui atitinkamą rašytinį prašymą, kuris turi atitikti bendruosius procesiniams dokumentams keliamus reikalavimus. Suinteresuotų asmenų skaičius ypatingosios teisenos bylose priklauso nuo to, kiek asmenų gali būti materialiuoju teisiniu atžvilgiu suinteresuoti

---

²⁸ŽEMKAUSKIENĖ, Inga. *Ypatingoji teiseną naujajame civilinio proceso kodekse*. Jurisprudencija, 2002, t. 28(20), p. 216.

bylos baigtimi), jų atstovai ir kuratorius (Civilinio proceso kodekse nenustatant tokių išimčių kuratoriaus dalyvavimas ypatingosios teisenos bylose yra galimas, o tam tikrais atvejais, teismas gali skirti kuratorių savo iniciatyva), jeigu jis byloje paskirtas.²⁹ Pagal civilinio proceso kodekso 443 straipsnio 3 dalį, suinteresuotas asmuo byloje yra kiekvienas asmuo, su kurio teisėmis ir pareigomis yra susijusi nagrinėjama byla. Ypatingosios teisenos atveju nėra šalių, nes pati byla iš esmės nėra dvišalė. Ginčo teisenoje atitinkamai yra šalys (ieškovas ir atsakovas) bei tretieji asmenys.

Vis dėlto, kartais ypatingojoje teisenoje gali pasitaikyti atvejų, kai byloje yra šalys su priešingais interesais, pavyzdžiui, bylose dėl notarinių veiksmų apskundimo. Šiuo atveju pripažintina, kad byloje dalyvaujančių asmenų suinteresuotumas bylos baigtimi gali būti skirtingas. Kai kurių ypatingosios teisenos bylų pagrindas gali būti ginčas dėl teisės, pavyzdžiui, skundai dėl notarų ir notarinius veiksmus atliekančių įstaigų pareigūnų veiksmų ir kt.

Ypatingojoje teisenoje nėra ieškinio ir priešieškinio. Ypatingąją teiseną bylos pradėdamos nagrinėti gavus pareiškėjo pranešimą ar prašymą. Šioje teisenoje nėra ieškinio ir priešieškinio, nes nesant ginčo ir šalių, nėra prieš ką jį nukreipti. Jeigu nėra specialios normos, reglamentuojančios konkretų veiksmą, taikomos bendrosios civilinių bylų nagrinėjimo taisyklės, tačiau jas aiškindamas ir taikydamas teismas privalo atsižvelgti į ypatingosios teisenos esmę ir jai galiojančius principus. Pavyzdžiui, konkrečioje byloje, jeigu joje nėra suinteresuotų asmenų, o tik pareiškėjas, nebus atsiliepimo į pareikštą pareiškimą, nors visais kitais atvejais šis procesinis dokumentas egzistuos.³⁰

Ypatingojoje teisenoje nėra taikos sutarties instituto. Taikos sutarties sudarymas savaime reiškia, kad, pirma, tarp šalių yra kilęs konfliktas, antra, šalys siekia jį išspręsti. Taikos sutartimi nenustatinėjami faktai, nepriklausomai nuo to, kurioje civilinio proceso stadijoje ar kokia teiseną taikos sutartis patvirtinama. Kalbant apie ypatingąją teiseną, nepaisant to, kad civilinis procesas tokiais atvejais buvo pradėtas siekiant nustatyti juridinį faktą, proceso metu kilęs ginčas gali būti sureguliuotas tarpusavio susitarimu. Tokiu atveju pradėtas procesas dėl juridinio fakto nustatymo šalių valia pakinta: iš faktų konstatuojamojo proceso pereinama tik į teises ir pareigas nustatantį procesą.³¹ V. Vėbraitės nuomone, apie proceso dalyvių sutaukimą

---

²⁹LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005, p. 382.

³⁰*Ibid*, p. 382.

³¹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. A. R., Nr. 3K-3-70/2010.

ypatingojoje teisenoje galima kalbėti labai ribotai. Svarbiausia čia yra tai, kad būtų tinkamai taikomos materialiosios teisės normos. Dažnai sutaikymas yra negalimas, nes byloje apskritai nėra ginčo ir kitos šalies, tačiau yra išskiriama viena kategorija bylų, kai teismas turi aktyviai siekti sutaikymo. Tai – santuokos nutraukimo abiejų sutuoktinių bendru sutikimu bylos.³²

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone patvirtinta taikos sutartis turi reikšmę šalių subjektinių teisių ir pareigų nustatymui, t.y. turi teises ir pareigas nustatančią reikšmę. Ji įformina šalių valią suderinti skirtingas pozicijas ir būti teisiškai šio suderinimo įpareigotomis. Tai reiškia, kad taikos sutartimi nenustatinėjami faktai, nepriklausomai nuo to, kurioje civilinio proceso stadijoje ar kokia teiseną taikos sutartis patvirtinama. Tas pats pažymėtina ir apie taikos sutartį ypatingąja teiseną nustatant juridinius faktus. Nepaisant to, kad civilinis procesas tokiais atvejais buvo pradėtas siekiant nustatyti juridinį faktą, proceso metu kilęs ginčas gali būti sureguliuotas tarpusavio susitarimu (jei, žinoma, šis susitarimas nepažeidžia viešojo intereso ir neegzistuoja Civiliniame kodekse įtvirtintų susitarimo negaliojimo pagrindų). Tokiu atveju pradėtas procesas dėl juridinio fakto nustatymo šalių valia (Civilinio proceso kodekso 13 straipsnis) pakinta: iš faktų konstatuojamojo proceso pereinama tik į teises ir pareigas nustatantį procesą. Dėl to, jei ypatingąja teiseną nustatinėjant juridinius faktus, susijusius su nuosavybės atkūrimo procesu, sudaroma taikos sutartis, ja nėra nustatomi buvusio valdymo nuosavybės teise faktai. Atitinkamai naujai paaiškėjusios faktinės aplinkybės susijusios su nustatinėjamu juridiniu faktu, esant sudarytai taikos sutarčiai, neturi reikšmės, nebent būtų įrodyta, kad taikos sutartis sudaryta pažeidžiant taikos sutarties galiojimą nustatančius civilinius ir civilinio proceso ar kitus įstatymus.³³

Ypatingojoje teisenoje teismas byloje netaiko atitinkamų teisės gynimo būdų, tik išnagrinėja pareiškėjo prašymą. Civilinių teisių gynimas apibūdinamas kaip visuma priemonių, skirtų pažeistoms teisėms atkurti, pripažinti, apsaugoti nuo gresiančių ar pakartotinių tolesnių pažeidimų, bet kuriems teisę pažeidžiantiems veiksams nutraukti, taip pat dėl pažeidimo patirtai turtinei ir neturtinei žalai kompensuoti. Tam, kad būtų galima apginti civilines teises, įstatymai nurodo tam tikrus gynimo būdus, kuriuos taikant gali būti pasiekti

---

³²VĖBRAITĖ, Vigita. *Šalių sutaikymas kaip civilinio proceso tikslas ir jo galimybės Lietuvoje*. TEISĖ, 2008, p.114.

³³Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-108/2010.

pirmiau išvardyti tikslai: atkurtos pažeistos teisės, nutraukti teises pažeidžiantys veiksmai, atlyginta dėl teisių pažeidimo padaryta žala ir kita.³⁴

Kasacinio teismo praktikoje konstatuota, kad civilinių teisinių santykių subjektai gali pasirinkti civilinių teisių gynimo būdą savo nuožiūra. Pasirinkdama konkretų civilinių teisių gynimo būdą, šalis tam tikra prasme rizikuoja, nes ne visada jos pasirinktas teisių gynimo būdas užtikrina efektyvią jos pažeistos teisės apsaugą.³⁵

Atitinkami teisės gynimo būdai ypatingojoje teisejoje netaikomi, nes ypatingojoje teisejoje nėra ginčo dėl teisės.

Ypatingojoje teisejoje teismas neturi teisės priimti sprendimo už akių. Atsižvelgiant į tai, kad ypatingosios teisenos bylose negalima priimti sprendimo už akių, pareiškime pareiškėjas neturi išdėstyti savo nuomonės dėl sprendimo už akių priėmimo, jeigu byloje nebus pateikti atsiliepimas ar parengiamasis procesinis dokumentas.³⁶ Teismas privalo atsižvelgti į dalyvaujančio asmens pateiktus įrodymus, neatsižvelgiant į tai, ar jis dalyvauja nagrinėjant bylą ar ne.

Prof. V. Nekrošiaus nuomone, nekyla abejonų, kad draudimas priimti sprendimą už akių sudaro sąlygas vilkinti procesą, tačiau kita vertus, taip pat aišku, kad negalima nepaisyti „rūpinimosi teisės realizavimu tikslo, kuriam įgyvendinti praktiškai ir sukurta ypatingoji teiseną.³⁷ Pritartina šiai nuomonei, kadangi ypatingoji teiseną skirta tam, kad bylos būtų išnagrinėtos operatyviai, todėl reikėtų vengti bet ko, kas galėtų nepagrįstai vilkinti procesą.

Skiriasi ypatingojoje teisejoje ir ginčo teisejoje taikomi proceso principai ir jų galiojimo ribos. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo sprendime³⁸ nurodė, kad ypatingojoje teisejoje paprastai nėra priešingus interesus turinčių šalių. Dėl to ypatingosios teisenos bylose galioja kitokia nei ginčo teisenos atveju taisyklė – kiekvienas byloje dalyvaujantis asmuo pats atsako už savo išlaidas ir jos nėra atlyginamos (Civilinio proceso kodekso 443 straipsnio 6 dalis). Įstatyme nurodyta išimtis, kad tais atvejais, kai dalyvaujančių byloje asmenų suinteresuotumas bylos baigtimi yra skirtingas arba jų interesai yra priešingi, teismas gali

---

³⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2012 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-7-39/2012.

³⁵*Ibid.*

³⁶LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005, p. 384.

³⁷NEKROŠIUS, Vytautas. *Ypatingoji teiseną civiliniame procese – prigimtis, esmė, santykis su ieškinine teise ir reforma (lyginamoji analizė)*. Teisė, 1999, Nr. 33 (3), p. 51.

³⁸Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-488/2013.

proporcingai padalyti turėtas bylinėjimosi išlaidas arba jų atlyginimą priteisti iš dalyvavusio byloje asmens, kurio pareiškimas atmestas.

Kadangi teismuose nagrinėjamų bylų skaičius vis auga, atsiranda poreikis imtis tam tikrų priemonių, siekiant sumažinti teismų darbo krūvį. Ypatingą teisena nagrinėjamos bylos, kuriose dažniausiai nėra šalių su skirtingais interesais, tokiu atveju būtų galima svarstyti apie tam tikrų bylų perdavimą notarams.

Pagal Notariato įstatymo 2 straipsnį, notaras yra valstybės įgaliotas asmuo, atliekantis įstatymo nustatytas funkcijas, užtikrinančias, kad civiliniuose teisiniuose santykiuose nebūtų neteisėtų sandorių ir dokumentų. Su tvirtinamų sandorių šalimis notaro paprastai nesieja jokie materialieji teisiniai santykiai.³⁹

Rašytiniai įrodymai civiliniame procese skirstomi į privačius ir oficialius. Oficialiaisiais įrodymais laikomi įrodymai, išduoti valstybės ir savivaldybių institucijų, patvirtinti kitų valstybės įgaliotų asmenų neviršijant jiems nustatytos kompetencijos bei laikantis atitinkamiems dokumentams keliamų formos reikalavimų.⁴⁰ Kadangi prie tokių įrodymų priskiriami ir notaro patvirtinti dokumentai, darytina išvada, jog notaro vaidmuo yra labai svarbus.

Manytina, kad notarams galėtų būti perduotos tam tikros bylos, kurios dabar yra priskirtos ypatingajai teisenai, pavyzdžiui, bylos dėl teisių atkūrimo pagal prarastus pareikštinius vertybinius dokumentus.

Notarai taip pat galėtų nagrinėti bylas dėl santuokos nutraukimo abiejų sutuoktinių bendru sutikimu ar vieno sutuoktinio prašymu, taip pat bylas dėl hipotekos ar įkeitimo teisių santykių.

Tokias bylas galėtų nagrinėti notarai tokia pačia tvarka kokia dabar yra nustatyta teismams, bylas nagrinėjant ypatingosios teisenos tvarka.

---

³⁹ DRIUKAS, Artūras. *Notaras civiliniame procese. Teorija ir praktika*. Notariatas, 2011, Nr. 11/2011, p. 13.

⁴⁰ *Ibid.*

3. Ypatingosios teisenos tvarka nagrinėjamos bylos

3.1. Bylos dėl juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė⁴¹, kad sprendžiant klausimą dėl to, ar konkretus juridinis faktas turi juridinę reikšmę, ar sukurs teises pasekmes, reikia vadovautis ne konkrečia situacija, o abstrakčia, t. y. reikia atsakyti į klausimą, ar šis nustatytinas faktas gali turėti juridinę reikšmę. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas nutarime⁴² nurodė, kad teismas ypatingosios teisenos tvarka kompetentingas nustatyti ne bet kokius faktus, bet tik tokius, nuo kurių priklauso asmenų asmeninių ir turtinių teisių atsiradimas, pasikeitimas ar pabaiga. Teismine tvarka nenustatinėjami faktai, kurie realiai buvo ar yra, tačiau pagal teisę jie neturi juridinės reikšmės. Teismine tvarka nustatomi tik tokie faktai, su kuriais susietas subjekcinės teisės (civilinės, šeimos, darbo, socialinio aprūpinimo ir kt.) atsiradimas, pasikeitimas ar pabaiga. Jei pareiškėjas prieš kreipdamasis į teismą su pareiškimu dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo nustatyta tvarka nesikreipė dėl prarasto dokumento gavimo ar atkūrimo, teismas atsisako priimti tokį pareiškimą (Civilinio proceso kodekso 137 straipsnio 2 dalies 3 punktas), o jeigu jis priimtas ir pareiškėjas dar gali kreiptis dėl prarasto dokumento gavimo ar atkūrimo, - pareiškimą palieka nenagrinėtą (Civilinio proceso kodekso 296 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

Jei pareiškėjo prašomą nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą patvirtina įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytas reikiamos galios dokumentas, teismas atsisako priimti pareiškimą kaip nenagrinėtiną teisme (Civilinio proceso kodekso 137 straipsnio 2 dalies 1 punktas), o jeigu jis priimtas, - bylą nutraukia (Civilinio proceso kodekso 293 straipsnio 1 punktas).

Vertinant bylose dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo egzistuojantį viešąjį interesą, galima pasakyti, kad dėl nustatomų faktų svarbos šios bylos yra perduotos nagrinėti nepriklausomoms institucijoms - būtent teismams, o ne vykdomosios valdžios institucijoms. Minėta, kad šios bylos yra privataus pobūdžio, tačiau valstybė turi pareigą užtikrinti asmenų subjektyvių teisių apsaugą ir jų tinkamą įgyvendinimą. Šiuo atveju, asmenų (pareiškėjo) interesų apsauga yra viena iš teismo atliekamų funkcijų ir teismas dalyvauja sukuriant tam

---

⁴¹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-17/2005.

⁴²Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2005 m. gruodžio 29 d. nutarimas dėl teisės normų, reglamentuojančių juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymą, taikymo teismų praktikoje, Nr. 56.

tikrus teisinius santykius, padeda asmeniui įgyvendinti materialiąsias subjektines teises tam, kad ateityje jam atsirastų norimi teisiniai padariniai, be to, kad būtų išvengta konfliktų ateityje. Pažymėtina ir tai, kad šiandieninio civilinio proceso tikslai, paskirtis ir principai yra paremti socialinio civilinio proceso mokyklos pagrindu, o kadangi šios ideologijos atstovo F. Kleino nuomone procesas yra viešosios teisės dalis, savaime įpareigoja šalia privačių interesų gynimo rūpintis ir visuomenės interesų užtikrinimu.⁴³

Manytina, kad jei klausimus dėl juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo nagrinėtų vykdomosios valdžios institucijos, gali būti padaryta klaida, ne pakankamai įsigilinama į aplinkybes ir itin svarbus juridinis faktas gali būti nustatomas klaidingai.

Vis dėlto, I. Žemkauskienės nuomone, galėtų būti diskutuojama dėl besąlygiško bylų dėl turinčių juridinę reikšmę faktų nustatymo priskyrimo šiai teisei. Teismui nustatinėjant juridinę reikšmę turintį faktą – nuosavybės teises į turtą - gali kilti ginčas dėl teisės. Tokiu atveju šis ginčas turi būti nagrinėjamas ieškininės teisenos tvarka. I. Žemkauskienės nuomone, abejotina, ar akivaizdus privataus pobūdžio ginčas, kilęs bylą nagrinėjant ypatingosios teisenos tvarka, turėtų būti nagrinėjamas vadovaujantis tokiomis pat taisyklėmis kaip ir tos bylos, kuriose nėra iš privatinių teisinių santykių kylančio ginčo, o yra aiškiai išreikštas viešasis interesas. Kilus ginčui dėl nuosavybės teisės, juridinę reikšmę turintis faktas turėtų būti nustatomas, vadovaujantis ieškininės teisenos taisyklėmis.⁴⁴

Nesutiktina su tokia autorės nuomone, kadangi, jei byla nebūtų toliau nagrinėjama ypatingosios teisenos tvarka kai kyla ginčas dėl teisės, procesas labai užsitęstų, o tam tikrais atvejais ypatingosiose bylose reikalingas greitas sprendimo priėmimas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. vasario 28 d. nutartyje⁴⁵ buvo sprendžiamas klausimas dėl bylos nagrinėjimo ypatingosios teisenos tvarka, kai kyla ginčas dėl teisės. Kasatoriaus nuomone, ypatingosios teisenos bylą apeliacine tvarka vienas teisėjas galėjo nagrinėti tik tuo atveju, jei nebūtų ginčo dėl teisės. Teisėjų kolegija nurodė, kad ypatingoji teisena skirta nagrinėti byloms, kuriose nėra sprendžiami ginčai dėl teisės, tačiau proceso operatyvumo ir ekonomiškumo tikslais Civilinio proceso kodekso 443 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad byla nagrinėjama ypatingąja teisei, neatsižvelgiant į tai, jog nagrinėjimo metu

---

⁴³NEKROŠIUS, Vytautas. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 25.

⁴⁴ŽEMKAUSKIENĖ, Inga. *Ypatingoji teisena naujajame civilinio proceso kodekse*. Jurisprudencija, 2002, t. 28(20), p. 219.

⁴⁵Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2014 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-54/2014*.

kilo ginčas dėl teisės. Bylos nagrinėjimo metu galiojančiose proceso teisės normose nustatyta, kad ypatingosios teisenos bylose apeliacine tvarka bylą nagrinėja vienas teisėjas. Taigi kasatoriaus argumentai, kad byla apeliacine tvarka buvo išnagrinėta neteisėtos sudėties teismo, buvo pripažinti nepagrįstais.

Taigi, nagrinėjant bylą ypatingosios teisenos tvarka ir kai kyla ginčas dėl teisės, byla toliau nagrinėjama pagal visas taisykles, taikomas ypatingajai teisenai.

3.2. Bylos dėl fizinio asmens paskelbimo mirusiu ar nežinia kur esančiu

Šiuo atveju išskirtinos dvi dalys:

- 1) *Fizinio asmens paskelbimas mirusiu*. Fizinis asmuo gali būti paskelbtas mirusiu jeigu jo gyvenamojoje vietoje trejus metus nėra duomenų apie jo buvimo vietą, o jeigu jis dingio be žinios tokiomis aplinkybėmis, kurios sudarė mirties grėsmę arba duoda pagrindą spėti jį žuvus dėl nelaimingo atsitikimo, – jeigu apie asmenį nėra duomenų šešis mėnesius (Civilinio kodekso⁴⁶ 2.31 straipsnio 1 dalis). Asmuo gali būti paskelbiamas mirusiu nepaisant to ar prieš tai jis buvo paskelbtas nežinia kur esančiu, ar ne.
- 2) *Fizinio asmens paskelbimas nežinia kur esančiu*. Fizinį asmenį teismas gali pripažinti nežinia kur esančiu jeigu jo gyvenamojoje vietoje vienerius metus nėra duomenų, kur jis yra (Civilinio kodekso 2.28 straipsnio 1 dalis).

Bylos dėl asmens paskelbimo mirusiu ar nežinia kur esančiu yra teisingos to asmens gyvenamosios vietos apylinkės teismui, o jeigu fizinio asmens gyvenamoji vieta nežinoma ir jos nustatyti neįmanoma, – jo paskutinės žinomos gyvenamosios vietos apylinkės teismui (Civilinio proceso kodekso 454 straipsnio 1 dalis).

2013 m. Akmenės apylinkės teisme buvo nagrinėtas pareiškimas dėl asmens paskelbimo mirusiu⁴⁷. Pareiškėjas prašė pripažinti jo tėvą mirusiu. Kadangi žmogus buvo pripažintas psichiškai nesveiku, apie jį nebuvo gauta jokių žinių nuo 1958 m. ir pareiškimo padavimo metu jis būtų buvęs 95 metų, tai sudarė pakankamai akivaizdžias aplinkybes tam, kad fizinis asmuo būtų pripažintas mirusiu ir pareiškėjo pareiškimas buvo patenkintas.

---

⁴⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

⁴⁷ Akmenės rajono apylinkės teismas. *2013 m. kovo 1 d. sprendimas byloje, Nr. 2-31-672/2013*.

2014 m. Klaipėdos miesto apylinkės teisme buvo gautas pareiškimas pripažinti pareiškėjo seserį nežinia kur esančia.⁴⁸ Pareiškime buvo nurodyta, kad 2008 m. pareiškėjo sesuo išvyko į Šiaurės Airiją ir daugiau kaip penkis metus apie ją niekas neturi jokių žinių. Pareiškėjo sesuo artimai su nė vienu iš šeimos narių nebendravo, į užsienį su savo sūnumi išvyko staiga. Teismas pareiškimą tenkino visiškai, kadangi minėtos aplinkybės sudarė pagrindą pripažinti fizinį asmenį nežinia kur esančiu.

Bylos dėl asmens paskelbimo mirusiu ar nežinia kur esančiu nagrinėjamos žodinio proceso tvarka. Nagrinėjant tokias bylas, teismo sprendimas sukuria teisinius padarinius ir byloje nedalyvaujantiems asmenims.

Šios bylos nagrinėjamos ypatingosios teisenos tvarka, nes jose prašoma pripažinti faktą. Šiose bylose nesudėtinga pateikti reikiamus įrodymus ir teismas, išsiaiškinęs svarbiausias aplinkybes operatyviai priima sprendimą. Šios bylos savo esme yra labai nesudėtingos, todėl jų nagrinėjimas ne ypatingojoje teisejoje būtų sunkiai suvokiamas.

Jeigu nagrinėjant bylą dėl asmens pripažinimo mirusiu paaiškėja, kad dingęs asmuo neabejotinai mirė, teismas pagal įstatymus privalo toliau nagrinėti bylą (Civilinio proceso kodekso 452 straipsnio 3 dalis). Toliau nagrinėjant bylą teismas turi pakankamai įrodymų, jog dingęs asmuo mirė ir remiantis tokiais įrodymais paskelbia asmenį mirusiu.

Civilinio proceso kodekso 443 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad ypatingosios teisenos bylos nagrinėjamos rašytinio proceso tvarka, išskyrus atvejus, kai šio Kodekso V dalyje nurodoma kitaip. Teismai teikia pirmenybę žodinio proceso tvarkai. Tokį teismų pasirinkimą lemia tai, kad nagrinėdamas bylą žodinio proceso tvarka teismas gali visapusiškai išaiškinti bylos aplinkybes. Nagrinėjant bylą rašytinio proceso tvarka tokios galimybės tam tikra prasme yra ribotos, nes betarpiškumo ir žodiškumo principai leidžia geriau pasiekti įrodinėjimo tikslą.⁴⁹

---

⁴⁸Klaipėdos miesto apylinkės teismas. 2014 m. gegužės 30 d. sprendimas byloje, Nr. 2-3212-897/2014.

⁴⁹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2005 m. gruodžio 29 d. nutarimas dėl teisės normų, reglamentuojančių juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymą, taikymo teismų praktikoje, Nr. 56.

3.3. Bylos dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu tam tikroje srityje arba ribotai veiksnium tam tikroje srityje ir nepilnamečio pripažinimo veiksnium (emancipuotu)

Kartais nutinka taip, kad fizinis asmuo nebegali atsakyti už kai kuriuos ar visus savo veiksmus. Tam, kad priimtų sprendimus jam reikia kitų žmonių pagalbos. Būna atvejų, kai asmuo dėl psichinės ligos ar silpnaprotystės negali suprasti savo veiksmų reikšmės ar jų valdyti. Tokiais atvejais teismas tokius asmenis gali pripažinti neveiksniais tam tikroje srityje. Pateikiant pareiškimą dėl asmens pripažinimo neveiksniu, turi būti pristatoma gydytojo pažyma bei kiti įrodymai apie asmens psichinę būseną (sprendimas dėl specialiųjų poreikių nustatymo, neįgaliojo pažymėjimas ir pan.).⁵⁰

Pagal Civilinio proceso kodekso 466 straipsnio 2 dalį, nagrinėjant bylą dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu tam tikroje srityje, fizinį asmenį, kurį prašoma pripažinti neveiksniu tam tikroje srityje privalo atstovauti advokatas. Toks įstatymo įpareigojimas tik patvirtina tokių bylų svarbą. Reikalavimu turėti advokatą siekiama apsaugoti asmenį, kuris turi būti pripažintas ribotai veiksnium tam tikroje srityje, ir apginti visus jo interesus. Advokato pagalba procese šiam asmeniui suteikia galimybę pagrįsti arba paneigti tam tikrus faktus, įgyvendinti visas turimas teises.

2015 m. gruodžio 10 d. socialinės apsaugos ir darbo ministrė patvirtino asmens gebėjimo apsirūpinti savimi ir priimti kasdienes sprendimus nustatymo tvarkos aprašą⁵¹, kuriame įtvirtinta, kad asmens galimybes vertina ir išvadą rengia socialinio darbo išsilavinimą, ne mažesnę nei vienerių metų darbo patirtį su suaugusiais asmenimis su negalia, senyvo amžiaus asmenimis ar suaugusiais socialinės rizikos asmenimis turintys socialinio paslaugų centro, psichikos sveikatos centro ar kitos įstaigos socialinis darbuotojas. Tai tik parodo tokių bylų svarbą ir tai, kad sprendimai turėtų būti priimti ne paskubomis, įvertinus visas aplinkybes ir padarius teisingas išvadas. Kadangi tokiu sprendimu įsikišama į asmeninį gyvenimą ir asmens laisvės apribojamos, sprendimas turi būti įvertintas visais aspektais ir dėl jo neturi būti abejojama.

---

⁵⁰Panevėžio miesto apylinkės teismas. *Asmens pripažinimo neveiksniu teisiniai aspektai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. lapkričio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.pat.lt/lt/panevezio-miesto-apylinkes-teismas/naujienos_604/p10/asmens-pripazinimo-neveiksniu-qan1.html>.

⁵¹Asmens gebėjimo apsirūpinti savimi ir priimti kasdienes sprendimus nustatymo tvarkos aprašas. *TAR*, 2015, Nr.19609.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad pagal Civilinio kodekso 2.10 straipsnį asmens pripažinimas neveiksniu yra labai rimtas asmens privataus gyvenimo apribojimas, nes jis tampa visiškai priklausomu nuo savo globėjo beveik visose gyvenimo srityse neribotą laiką. Teisinis statusas gali būti peržiūrimas tik globėjo ar kitų asmenų, tačiau ne nurodytą apribojimą patyrusio asmens iniciatyva. Taigi teisingas bylos dėl asmens pripažinimo neveiksniu nagrinėjimas ypač svarbus. Be to Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad pagal Civilinio proceso kodekso 464 straipsnį, asmuo, kurį prašoma pripažinti neveiksniu turi dalyvauti posėdyje, kuriame svarstomas jo veiksnio klausimas, išskyrus atvejus, kai medicinos ekspertai mano, kad jis negali dalyvauti dėl psichinės būklės.⁵² Dalyvavimas posėdyje asmeniui, kurį prašoma pripažinti neveiksniu, suteikia galimybę įrodyti teismui, kad jis savo veiksmus suvokia ir gali juos valdyti. Tokiu būdu teismas gali pats įvertinti fizinio asmens būklę ir atsisakyti pripažinti jį neveiksniu, jei tam yra pagrindas.

2015 m. kovo 23 d. buvo priimtas Civilinio kodekso pakeitimo įstatymas, kuriame buvo pakeistas 2.10 straipsnis. Pagal dabartinį reguliavimą dėl asmens pripažinimo visiškai veiksniumi ar veiksniumi toje srityje, kurioje asmuo yra pripažintas neveiksniu į teismą taip pat turi teisę kreiptis Neveiksnių asmenų būklės peržiūrėjimo komisija. O ne dažniau kaip kartą per vienus metus kreiptis į teismą dėl pripažinimo visiškai veiksniumi ar veiksniumi toje srityje, kurioje asmuo yra pripažintas neveiksniu, turi teisę ir fizinis asmuo, kuris pripažintas neveiksniu tam tikroje srityje (Civilinio kodekso 2.10 straipsnis). Sutiktina, kad toks straipsnio pakeitimas buvo labai reikalingas, kadangi asmens, kuris yra pripažintas neveiksniu tam tikroje srityje teisė kreiptis dėl veiksnio pripažinimo galėjo būti suvaržoma, nes tam tikrais atvejais, asmenys, turėję teisę kreiptis dėl asmens pripažinimo veiksniumi galėjo to nedaryti dėl tam tikrų priežasčių.

Prašymą teismui pripažinti asmenį neveiksniu tam tikroje srityje arba apriboti asmens civilinį veiksnumą tam tikroje srityje turi teisę paduoti to asmens sutuoktinis, tėvai, pilnamečiai vaikai, globos (rūpybos) institucija arba prokuroras (CK 2.10 straipsnio 4 dalis, 2.11 straipsnio 5 dalis, CPK 463 straipsnio 1 dalis). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad įstatymuose nenustatyta teismo teisė savo iniciatyva pradėti civilinę bylą dėl asmens pripažinimo neveiksniu tam tikroje srityje ar asmens veiksnio apribojimo tam tikroje srityje. Visgi tai nereiškia, kad teismo, kaip ir bet kurios kitos valstybės institucijos, jai priskirtų

---

⁵²Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-370/2008.

tiesioginių funkcijų vykdymo metu susidūrus su psichinę negalią galimai turinčiu ir dėl to valstybės globos galimai reikalaujančiu asmeniu, nesaisto jokios pareigos.⁵³

Kilus abejonių dėl byloje dalyvaujančio asmens galėjimo suprasti savo veiksmų tam tikroje srityje reikšmę ar juos valdyti, teismas toje pačioje byloje savo iniciatyva ar šalių prašymu negali rinkti įrodymų, kurie šias abejones patvirtintų ar paneigtų, t. y. teismas negali reikalauti asmens psichikos būklę patvirtinančių dokumentų iš sveikatos priežiūros įstaigų, siūlyti byloje dalyvaujantiems asmenims pateikti atitinkamus dokumentus ir pan. Toks tikslingas įrodymų rinkimas reikštų nepagrįstą nagrinėjamos bylos dalyko išplėtimą.⁵⁴

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartyje⁵⁵ nurodė, kad sprendžiant žmogaus veiksnio apribojimo klausimą:

- 1) kyla pavojus pažeisti fundamentalias asmens teises, todėl tokio proceso inicijavimui turi egzistuoti svarbūs argumentai;
- 2) turi būti kreipiamas ypatingas dėmesys tinkamai asmens, tariamai stokojančio veiksnio, teisių apsaugai;
- 3) turi būti užtikrinamas teisingas bylos nagrinėjimas.

Teismas, išnagrinėjęs bylą, priima sprendimą pripažinti fizinį asmenį neveiksniu tam tikroje srityje arba prašymą atmeta. Iš teismų praktikos matyti, kad teismo sprendimą gali apskusti ne tik byloje dalyvaujantys asmenys, bet ir neveiksniu tam tikroje srityje pripažintas asmuo.⁵⁶

Pagal Civilinio proceso kodekso 469 straipsnio 1 dalį, neveiksniui tam tikroje srityje fiziniam asmeniui pasveikus ar jo sveikatos būklei pagerėjus tiek, kad jis galėtų visiškai ar iš dalies suprasti savo veiksmų reikšmę ir juos valdyti, teismas, gavęs neveiksnaus tam tikroje srityje asmens pareiškimą ar kitų asmenų, turinčių teisę paduoti tokį pareiškimą, gali priimti sprendimą panaikinti anksčiau savo priimtą sprendimą.

Remiantis teisės doktrina nepilnamečiui, siekiančiam tapti visiškai veiksniu, t. y. emancipuotu, yra keliamos trys pagrindinės sąlygos:

- 1) nepilnametis turi būti sulaukęs 16 metų;

---

⁵³Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-138-969/2016.

⁵⁴*Ibid.*

⁵⁵Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-328/2007.

⁵⁶Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-370/2008.

- 2) nepilnamečio, sulaukusio 16 metų, noras (sutikimas) pripažinti jį visiškai veiksniu;
- 3) įrodymai, patvirtinantys, jog nepilnametis yra visiškai savarankiškas, sugeba tvarkyti savo turtą, todėl yra pagrindo leisti jam savarankiškai įgyvendinti visas civilines teises ir vykdyti visas civilines pareigas.

Tokių įrodymų pavyzdžiai yra: nepilnamečio darbas pagal sutartį ir protingas darbo užmokesčio panaudojimas, savarankiškas vertimasis ūkine komercine veikla, kitokių savarankiškų pajamų ar turto turėjimas ir protingas naudojimas. Jeigu nepilnametis emancipuojamas (pripažįstamas veiksniu), atsiranda teisinių padarinių, numatytų Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 2.5 straipsnio 1 dalyje. Tai reiškia, kad toks nepilnametis, įgijęs visišką veiksnumą, gali savarankiškai sudaryti visus sandorius, jis asmeniškai atsako už savo veiksmais padarytą žalą.⁵⁷

Skirtingai nuo bylų, dėl asmens pripažinimo neveiksniu tam tikroje srityje ar ribotai veiksniu tam tikroje srityje, prašymas dėl nepilnamečio asmens pripažinimo veiksniu gali būti paduotas ir paties nepilnamečio asmens. Tai galima paaiškinti tuo, kad toks asmuo kreipiasi kaip tik dėl to, kad siekia savo veiksnumą įrodyti ir savo veiksmus jis greičiausiai supranta. Taip pat, tam, kad asmuo būtų pripažintas veiksniu reikalingas jo rašytinis sutikimas.

Byla dėl nepilnamečio asmens pripažinimo veiksniu vyksta žodinio proceso tvarka ir būtinai dalyvaujant visiems dalyvaujantiems byloje asmenims.

Pažymėtina tai, kad emancipuotas nepilnametis neįgyja tų teisių ir pareigų, kurių atsiradimą viešoji ar privatinė teisė sieja su tam tikro amžiaus suėjimu, pvz., emancipuotas nepilnametis neįgyja rinkimų teisės (Konstitucijos 34 straipsnio 1 dalis), teisės vairuoti transporto priemonių (Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 22 straipsnis).⁵⁸ Tokia nuostata gali būti paaiškinama tuo, kad, pavyzdžiui, jei po asmens pripažinimo veiksniu jam būtų leidžiama vairuoti transporto priemonę, tokių prašymų teisme nepagrįstai padaugėtų ir jais būtų piktnaudžiaujama.

---

⁵⁷Kelmės rajono apylinkės teismas. 2016 m. spalio 25 d. sprendimas byloje, Nr. 2YT-957-446/2016.

⁵⁸*Ibid.*

3.4. Bylos dėl įvaikinimo

Įvaikinimas – procesas, kurio metu be tėvų globos likusiam vaikui panaikinamos tarpusavio asmeninės ir turtinės teisės ir pareigos su tėvais ir giminaičiais pagal kilmę ir sukuriamos tarpusavio asmeninės ir turtinės teisės ir pareigos su įtėviais bei jų giminaičiais kaip giminaičiams pagal kilmę.⁵⁹

Dėl savo specifinio pobūdžio ir siekio apsaugoti vaiko interesus, bylos dėl įvaikinimo nagrinėjamos uždaruose teismo posėdžiuose. Teisme gavus įvaikinimo bylą pirmiausia imamasi priemonių pareiškėjų konfidencialumui užtikrinti. Įvaikinimas galimas, kai yra gautas biologinių vaiko tėvų sutikimas įvaikinti vaiką, taip pat, kai neterminuotai apribota tėvų valdžia ar vaiko tėvai mirę. Didžiausias dėmesys įvaikinimo bylose skiriamas vaiko interesams: įvaikinimo bylose itin atidžiai aiškinamasi būsimųjų įtėvių moralinės, asmeninės savybės, motyvacija įvaikinti, taip pat būsimųjų įtėvių materialinės galimybės užtikrinti vaikui tinkamas buitines sąlygas, įsitikinama tvirtu apsisprendimu rūpintis įvaikinamu vaiku kaip savu.⁶⁰ Tokioms aplinkybėms skiriamas didžiulis dėmesys, todėl, kad būsimi vaiko tėvai suvoktų kokį atsakingą sprendimą jie priima ir, kad įvaikintas vaikas bus prilygintas jų biologiniam vaikui.

Molėtų rajono apylinkės teisme 2011 m. gruodžio 16 d. buvo nagrinėjamas pareiškėjos prašymas⁶¹ patvirtinti jos sutikimą įvaikinti jos dukterį. Teismas nustatė, kad pareiškėja neužtikrina ir ateityje neužtikrins savo dukters pagrindinių teisių ir laisvių. Ji yra tvirtai apsisprendusi dėl sutikimo įvaikinti, pati dėl sudėtingų gyvenimo aplinkybių rūpintis dukterimi negali, mergaitė jau metus gyvena pas globėją, tarp vaiko ir motinos nėra jokio ryšio. Teismas pareiškimą tenkino. Prašymas buvo nagrinėtas uždareme teismo posėdyje žodinio proceso tvarka.

Kitoje byloje pareiškėjas kreipėsi į Klaipėdos miesto apylinkės teismą prašydamas teismą patvirtinti jo sutikimą įvaikinti jo sūnų. Pareiškėjas nurodė, kad vaiko mamos sutuoktinis nori įsivaikinti pareiškėjo sūnų ir pareiškėjas tam neprieštarauja, kadangi vaikas auga darnioje šeimoje, yra viskuo materialiai aprūpintas ir gerai auklėjamas. Teismas, nustatęs,

---

⁵⁹Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. *Kas yra įvaikinimas?* [interaktyvus]. [žiūrėta: 2017 m. lapkričio 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vaikoteises.lt/ivaikinimas-ir-globa/ivaikinimas/>>.

⁶⁰Teismai.lt. *Žvilgsnis pro raktą skylutę: įvaikinimo bylos teisme*. 2014 m. gruodis, Nr. 4 (16), p. 3-5.

⁶¹Molėtų rajono apylinkės teismas. *2011 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje, Nr. 2-747-335/2011*.

kad vaikas auga geroje šeimoje ir yra viskuo aprūpintas, pareiškimą tenkino. Darytina išvada, kad dažniausiai tėvai duoda sutikimą įvaikinti jų vaiką kai patys negali užtikrinti pakankamai gerų gyvenimo sąlygų arba jų ryšys su vaiku nėra pakankamai stiprus. Nors pasitaiko ir kitokių atvejų, kai tėvai nesirūpina vaiku, vaikas su tėvais negyvena, tarp jų nėra jokio ryšio, tėvai aplanko vaiką kartą per metus ir neduoda sutikimo įvaikinti. Tokiu atveju vaikui užkertama galimybė augti geroje šeimoje net jei būtų žmonių norinčių tokį vaiką įsivaikinti.

Be nacionalinių įstatymų, reglamentuojančių įvaikinimo procedūras, įvaikinimo teisinio reguliavimo institutą sudaro Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos ir 1993 m. gegužės 29 d. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje normos, taikomos tiesiogiai kartu su nacionaliniais įstatymais nagrinėjant užsienio šalių piliečių prašymus įvaikinti vaikus – Lietuvos piliečius.

EŽTK taikymo praktika biologinių vaiko tėvų ir įtėvių teisių pusiausvyros klausimu yra nevienareikšmiška. Įvaikinimas yra valstybės intervencija į biologinių tėvų ir vaiko ryšį. Sprendžiant ar ši intervencija yra pagrįsta, svarbiausia aplinkybe tampa įvaikinamo vaiko ir jo biologinių tėvų santykių kokybinis vertinimas: jų artumas ir pastovumas, trukmė iki sprendimo įvaikinti, įvaikinimą lemiančios priežastys ir kita.

Įvaikinimo bylos nagrinėjamos ypatingosios teisenos tvarka, nes jose nėra ginčo tarp skirtingų šalių. Atvirkščiai – šiomis bylomis siekiama kilnaus tikslo gyvenimo nuskriaustiems vaikams. Įvaikinimo bylos nagrinėjamos žodine tvarka. Tokiu būdu tiesiogiai bendraujant su asmenimis, norinčiais įsivaikinti vaiką, nustatoma ar jie yra tvirtai apsisprendę ir pakankamai pasiruošę įsivaikinti vaiką. Tam tikrais atvejais įvaikinamojo nuomonė taip pat yra svarbi. Pagal Civilinio proceso kodekso 485 straipsnio 1 dalį įvaikinamasis, kuriam yra suėję dešimt metų, dėl įvaikinimo turi būti išklaustas teismo posėdyje. Vaikas, kuriam yra suėję dešimt metų, negali būti įvaikintas, jei jis to nenori ir neduoda sutikimo.

Nuo 2018 m. liepos 1 d. įsigalioja Civilinio kodekso 3.212 straipsnio 2 dalies pakeitimas⁶², kuriame nurodoma, kad atsisakymo duoti sutikimą įvaikinti motyvai turi būti pagrįsti. Teismas, nustatęs, kad atsisakymo duoti sutikimą įvaikinti motyvai yra nepagrįsti, gali priimti sprendimą įvaikinti be globėjo (rūpintojo) sutikimo. Pavyzdžiui, tokiais atvejais kai vaikas nuo gimimo negyvena su tėvais, tėvai jį netinkamai prižiūri arba su vaiku nebendruoja,

---

⁶²Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.3, 3.153, 3.212, 3.217, 3.219, 3.224, 3.253, 3.254, 3.259, 3.260, 3.261, 3.269 straipsnių pakeitimo, 3.220 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir Kodekso papildymo 3.254-1 straipsniu įstatymas. TAR, 2017, Nr. 16080.

tarp tėvų ir vaiko nėra artimo ryšio, teismas gali nuspręsti, jog nėra tinkamo pagrindo atsisakyti duoti sutikimą įvaikinti.

3.5. Bylos dėl globos ir rūpybos

Bylos dėl globos ir rūpybos yra išskiriamos į:

1. Bylas dėl vaiko nuolatinės globos ir rūpybos;
2. Bylas dėl pilnamečių asmenų globos ir rūpybos.

Bylos dėl vaiko nuolatinės globos ir rūpybos. Pareiškimą gali paduoti valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija arba prokuroras. Nuolatinė globa (rūpyba) nustatoma be tėvų globos likusiems vaikams, kurie esamomis sąlygomis negali grįžti į savo šeimą, ir jų priežiūra, auklėjimas, teisių bei teisėtų interesų atstovavimas ir gynimas pavedamas kitai šeimai, šeimynai ar vaikų globos (rūpybos) institucijai. Vaikui nuolatinė globa nustatoma, kai:

- 1) abu tėvai arba turėtas vienas iš tėvų yra miręs;
- 2) abu tėvai arba turėtas vienintelis iš tėvų teismo paskelbti mirusiais arba pripažinti nežinia kur esančiais;
- 3) vaikas įstatymų nustatyta tvarka atskirtas nuo tėvų;
- 4) tėvystės ar artimos giminystės ryšiai nuo vaiko radimo dienos nenustatyti per tris mėnesius;
- 5) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų nustatyta tvarka pripažinti neveiksniais šioje srityje (Civilinio kodekso 3.257 straipsnis).

Nuo 2017 m. liepos 1 d. Civilinio proceso kodekse įsigaliojo naujas 496¹ straipsnis, kuris įpareigoja teismą inicijuoti bylos dėl vaiko nuolatinės globos ar rūpybos nustatymo, vaiko globėjo ar rūpintojo paskyrimo nagrinėjimą. Teismas, priėmęs sprendimą apriboti tėvų valdžią, privalo savo iniciatyva pradėti bylos dėl vaiko nuolatinės globos ar rūpybos nustatymo, vaiko globėjo ar rūpintojo paskyrimo nagrinėjimą. Teismas, priėmęs sprendimą apriboti tėvų valdžią, tą pačią dieną nutartimi paveda valstybinei vaiko teisių apsaugos institucijai per dešimt dienų pateikti teismui duomenis, būtinus bylai išnagrinėti, taip pat išvadą dėl vaiko nuolatinės globos ar rūpybos nustatymo ir vaiko globėjo ar rūpintojo paskyrimo reikalingumo.

Nuo 2017 m. liepos 1 d. bylos dėl vaiko nuolatinės globos ar rūpybos nustatymo nagrinėjamos žodinio proceso tvarka uždareme teismo posėdyje. Aptariamoms bylos savo konfidencialumu prilyginamos byloms dėl įvaikinimo. Nors toks teisinis reguliavimas atsirado

neseniai, tačiau nuspręsta, kad vaiko interesai nustatant globą ar rūpybą turėtų būti taip pat saugomi kaip ir įvaikinimo bylose ir asmeniniai duomenys neturėtų būti viešai skelbiami. Globos ar rūpybos nustatymo bylos panašios į bylas dėl įvaikinimo dar ir dėl to, kad nuspręsta nebeskelbti teismo rezoliucinės dalies.

Bylos dėl pilnamečių asmenų globos ir rūpybos. Pilnamečiai asmenys, kurie dėl psichikos ligos ar silpnaprotystės negali suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti, gali būti teismo tvarka pripažinti neveiksniais. Civilinio kodekso 3.242 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad teismas, pripažinęs asmenį neveiksniu tam tikroje srityje ar ribotai veiksnium tam tikroje srityje, privalo nedelsdamas paskirti šio asmens globėją ar rūpintoją toje srityje. Globėjas įgyvendina pilnamečio neveiksnaus asmens teises.

Kaip ir bylose dėl vaiko nuolatinės globos ir rūpybos, bylose dėl pilnamečių asmenų globos ir rūpybos teismas turi pareigą inicijuoti bylos dėl globos ar rūpybos nustatymo, globėjo ar rūpintojo paskyrimo neveiksniui tam tikroje srityje ar ribotai veiksnium tam tikroje srityje asmeniui nagrinėjimą. Pagal Civilinio proceso kodekso 505 straipsnio 1 dalį, teismas, priėmęs sprendimą pripažinti pilnametį asmenį neveiksniu tam tikroje srityje ar ribotai veiksnium tam tikroje srityje, privalo savo iniciatyva pradėti bylos dėl globos ar rūpybos šiam asmeniui nustatymo, globėjo ar rūpintojo toje srityje paskyrimo, nagrinėjimą. Tokiu būdu siekiama kuo operatyviau apginti neveiksniu ar ribotai veiksnium pripažinto asmens teises paskiriant jam globėją ar rūpintoją.

Bylos dėl globos ar rūpybos nustatymo ir globėjo ar rūpintojo paskyrimo nagrinėjamos žodinio proceso tvarka. Apie bylos nagrinėjimą pranešama globos ir rūpybos institucijai, asmeniui, pripažintam neveiksniu tam tikroje srityje ar ribotai veiksnium tam tikroje srityje, asmeniui, rekomenduojamam skirti globėju ar rūpintoju toje srityje, kitiems suinteresuotiems bylos baigtimi asmenims. Byla nagrinėjama būtinai dalyvaujant asmeniui, pripažintam neveiksniu tam tikroje srityje ar ribotai veiksnium tam tikroje srityje, globos ir rūpybos institucijos atstovui, kuris duoda išvadą teisme, ir asmeniui, kurį rekomenduojama skirti globėju ar rūpintoju (Civilinio proceso kodekso 502 straipsnio 3 dalis).

Kai pripažintas neveiksniu asmuo pasveiksta arba jo sveikata labai pagerėja, teismas pripažįsta tokį asmenį veiksnium, ir įsiteisėjus teismo sprendimui, nustatyta globa panaikinama (Civilinio kodekso 2.10 straipsnio 3 dalis). Neveiksnaus pilnamečio asmens globa taip pat pasibaigia kai asmuo miršta.

Išnykus aplinkybėms, dėl kurių asmens veiksnumas buvo apribotas tam tikroje srityje, teismas panaikina asmens veiksnumo apribojimą toje srityje. Įsiteisėjus teismo sprendimui, asmeniui nustatyta rūpyba toje srityje pasibaigia (Civilinio kodekso 2.11 straipsnio 3 dalis). Rūpyba taip pat baigiasi kai ribotai veiksnus asmuo miršta.

3.6. Bylos dėl antstolių ir notarinių veiksmų apskundimo

Antstolių procesiniai veiksmai bei notarų veiksmai gali būti apskūsti. Kadangi Civilinio proceso kodeksas dėl skundžiamo veiksmo atlikimo formos nenustato jokių reikalavimų, skundžiamas gali būti bet kokia forma atliktas antstolio procesinis veiksmas.

Skundas dėl antstolių veiksmų turi atitikti bendruosius reikalavimus, keliamus procesinių dokumentų turiniui (Civilinio proceso kodekso 111 str., 443 str. 2 d.).

Gali būti skundžiamas bet kokia forma atliktas antstolio procesinis veiksmas, tačiau teise kreiptis į teismą su skundu dėl antstolio veiksmų negali būti piktnaudžiaujama ir ši teisė negali būti suabsoliutinta. Jei besikreipiantis į teismą asmuo nenurodo konkrečių subjektinių teisių arba teisėtų interesų, kuriuos būtina ginti, toks asmuo pagal Civilinio proceso kodekso 5 straipsnio 1 dalį iš esmės nėra suinteresuotas asmuo. Pritartina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamai teisminei praktikai, kad tokiu atveju skundą turi būti atsisakyta priimti.⁶³

Skundą dėl antstolio veiksmų gali paduoti asmenys, tiesiogiai dalyvaujantys vykdymo procese, kurių teisės arba teisėtus interesus sprendimo vykdymo proceso metu pažeidžia antstolis, atlikdamas vykdymo veiksmus arba jų neatlikdamas. Tai išieškotojas, skolininkas, įkaito davėjas, varžytynėse dalyvaujantys asmenys, skolininko darbdavys, vykstantis antstolio potvarkį dėl išskaitų iš darbo užmokesčio ir pan.⁶⁴

Kauno apylinkės teisme 2015 m. gegužės 7 d. buvo išnagrinėta byla⁶⁵ dėl antstolio veiksmų apskundimo. Byloje nustatyta, kad pareiškėjo skundas pateiktas tiesiogiai teismui, t.y. pareiškėjas nesilaikė tai bylų kategorijai įstatymų nustatytos išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos. Pareiškėjas buvo pateikęs panašaus pobūdžio skundą antstoliui. Antstolis nustatė, jog skolininkas yra praleidęs terminą skundui paduoti, atsisakė šį terminą atnaujinti, skolininko skundą paliko nenagrinėtą. Teismas pareiškėjui išaiškino, kad pareiškėjas turi teisę

---

⁶³VĖLYVIS, S.; VIŠINSKIS, V.; ir ŽALĖNIENĖ, I. *Antstolio procesinių veiksmų apskundimas*. Jurisprudencija, Mokslo darbai, 2007, Nr. 1(91), p. 23.

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ Kauno apylinkės teismas. 2015 m. gegužės 7 d. nutartis byloje, Nr. 2-13216-191/2015.

teikti teismui skundą dėl antstolio patvarkymo, kuriuo atsisakyta atnaujinti praleistą skundo padavimo terminą, kartu su skundu dėl antstolio atsisakymo atnaujinti praleistą skundo padavimo terminą ir netenkinti skundo pateikdamas ir antstolio netenkintą skundą (o ne naują skundą su papildomais reikalavimais). Pareiškėjas turi teisę naują skundą (su papildomais reikalavimais) dėl antstolio veiksmų ar atsisakymo juos atlikti pateikti antstoliui arba teikti teismui skundą dėl antstolio patvarkymo, kuriuo atsisakyta atnaujinti praleistą skundo padavimo terminą, kartu su skundu dėl antstolio atsisakymo atnaujinti praleistą skundo padavimo terminą ir netenkinti skundo pateikdamas ir antstolio netenkintą skundą.

Skirtingai nei skundai dėl antstolių veiksmų, skundai dėl notarinių veiksmų paduodami ne notarui, o notaro, kurio veiksmai skundžiami, darbo vietos apylinkės teismui.

Šiaulių apylinkės teisme 2013 m. rugpjūčio 19 d.⁶⁶ buvo nagrinėtas skundas dėl notarės veiksmų, kuriais ji atsisakė pareiškėjams suteikti prašomus duomenis susijusius su kreipimusi dėl palikimo priėmimo ir testamentu nuorašu. Teismas skundą tenkino. Civilinio proceso kodekso 513 straipsnio 1 dalis nustato, kad byla dėl antstolio ar notarinių veiksmų teismas išsprendžia nutartimi. Patenkinęs skundą, teismas antstolio ar notarinį veiksma panaikina arba antstolį ar notarą (kitą asmenį, kuriam įstatymai suteikia teisę atlikti notarinius veiksmus) įpareigoja veiksma atlikti. Skundą patenkinus, notarė įpareigotina suteikti pareiškėjų atstovei advokatei prašyme nurodytą informaciją.

Civilinio proceso kodekso 512 straipsnyje nustatyta, kad skundas dėl (antstolio) notarinių veiksmų gali būti paduodamas ne vėliau kaip per dvidešimt dienų nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti, bet ne vėliau kaip per devyniasdešimt dienų nuo skundžiamo veiksmo atlikimo. Šių terminų tikslas – sudaryti sąlygas kuo operatyvesniam, ekonomiškiesniam (Civilinio proceso kodekso 7 straipsnis) ir realiam teismų bei kitų institucijų ir pareigūnų priimtų sprendimų įvykdymui.⁶⁷

Sprendžiant, ar Civilinio proceso kodekso 512 straipsnyje nustatyti terminai, jeigu jie praleidžiami, gali būti atnaujinami, atsižvelgtina į tai, kad Civilinio proceso kodekso 78 straipsnyje įtvirtinta galimybė atnaujinti praleistus procesinius terminus, jeigu jie praleisti dėl svarbių priežasčių. Tačiau tais atvejais, kai neribota termino atnaujinimo galimybė gali pažeisti didelę reikšmę visuomenei turinčius interesus, civilinių santykių dalyvių teises, įstatyme

---

⁶⁶Šiaulių apylinkės teismas. 2013 m. rugpjūčio 19 d. nutartis byloje, Nr. 2-6449-841/2013.

⁶⁷Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-557/2007.

nustatoma galutinė termino atnaujinimo riba (naikinamasis terminas). Neatlikęs procesinio veiksmo ilgiau, nei nustatyta šios galutinės ribos, asmuo praranda teisę jį atlikti, o terminas jam atlikti nebegali būti atnaujinamas.⁶⁸

3.7. Bylos dėl civilinės būklės aktų registravimo, įrašų atkūrimo, pakeitimo, papildymo, ištaisymo ar anuliavimo

Įstatymas skiria du institutus:

- 1) giminystės santykių nustatymą;
- 2) dokumentų, patvirtinančių giminystę, įrašų atkūrimą, pakeitimą, papildymą, ištaisymą ar anuliavimą.

Abiem atvejais bendra tai, kad prašymus teisme galima nagrinėti tik po to, kai pareiškėjas pasinaudojo ne teismo tvarka gauti dokumentus, patvirtinančius atitinkamą juridinę reikšmę turintį faktą, arba pareiškėjas negali ne teismo tvarka atkurti prarastų dokumentų, patvirtinančių tokį faktą. Taigi įstatymas skiria civilinės metrikacijos dokumentų atstatymo ir įrašų šiuose dokumentuose ištaisymo institutus ir galimybę šių kategorijų bylas nagrinėti teisme siejia su privaloma išankstine neteisminė atitinkamų klausimų (dokumentų atstatymo ar įrašų juose ištaisymo) sprendimo tvarka.⁶⁹

Neteisminė atitinkamų klausimų sprendimo tvarka nustatyta tam, kad teismai nebūtų užkrauti darbu, kurį gali padaryti civilinės metrikacijos įstaigos. Jei civilinės metrikacijos įstaigos atsisako registruoti civilinės būklės aktą, atkurti, papildyti, pakeisti, ištaisyti ar anuluoti civilinės būklės akto įrašą, pareiškimas paduodamas apylinkės teismui. Iš vienos pusės žvelgiant tai yra šiek tiek panašu į bylas dėl notarų veiksmų ar atsisakymo juos atlikti, tačiau skirtumas tas, kad į teismą kreipiamasi ne su skundu dėl civilinės metrikacijos įstaigos atsisakymo atlikti veiksmus, o su prašymu teismui registruoti civilinės būklės aktą, atkurti, papildyti, pakeisti, ištaisyti ar anuluoti civilinės būklės akto įrašą.

Civilinio kodekso 3.130 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad giminystė yra kraujo ryšys tarp asmenų, kilusių vienas iš kito arba iš bendro protėvio. Asmenų civilinę būklę arba teisinį statusą lemia teisės normose nustatyti juridiniai faktai, t.y. veiksmai ar įvykiai, kurie sukuria,

---

⁶⁸Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-143/2008.

⁶⁹Kėdainių rajono apylinkės teismas. 2014 m. sausio 13 d. nutartis byloje, Nr. 2-51-673/2015.

pakeičia ar panaikina tam tikras teises ar pareigas. Šie faktai, išvardyti Civilinio kodekso 3.280 straipsnio 1 dalyje – gimimas, mirtis ir kiti, yra registruojami kaip civilinės būklės aktai. Civilinės būklės aktų įrašai turi svarbią juridinę reikšmę, nes patvirtina, kad įvyko gimimas, mirtis ar kitas civilinės būklės aktas ir nurodo tam tikrų pareigų ir teisių atsiradimo laiką. Civilinės būklės aktai yra juridiniai faktai, turintys ypatingai svarbią reikšmę, apibrėžiant fizinių asmenų civilinį teisinį ir šeimos teisinį statusą. Siekdamas užtikrinti civilinių ir šeimos teisinių santykių stabilumą, teisinių santykių subjektų asmenines ir turtines teises, įstatymų leidėjas numatė specialią šių juridinių faktų įtvirtinimo formą - civilinės būklės aktų registraciją. Registracija atliekama, darant aktų įrašus civilinės būklės aktų registravimo knygoje.⁷⁰

Pareiškimas dėl civilinės būklės akto įregistravimo, akto įrašo atkūrimo, papildymo, pakeitimo, ištaisymo ar anuliavimo yra nagrinėjamas žodinio proceso tvarka.

Įsiteisėjęs teismo sprendimas įregistruoti civilinės būklės aktą, akto įrašą atkurti, papildyti, pakeisti, ištaisyti ar anuliuoti yra pagrindas civilinės metrikacijos įstaigai atitinkamą įrašą daryti, atkurti, papildyti, pakeisti, ištaisyti ar anuliuoti (Civilinio kodekso 516 straipsnio 1 dalis).

3.8. Bylos dėl teisių pagal prarastus pareikštinius vertybinius dokumentus atkūrimo (šaukiamoji teiseną)

Pagal Civilinio proceso kodekso 517 straipsnio 1 dalį, asmuo, praradęs vertybinį dokumentą, gali prašyti teismą pripažinti šį dokumentą negaliojančiu ir atkurti teises pagal prarastą pareikštinį vertybinį dokumentą.

2010 m. spalio 11 d. Vilniaus miesto 1 apylinkės teisme buvo išnagrinėta byla⁷¹, kurioje pareiškėja kreipėsi į teismą, siekdama gauti teismo patvirtinimą, kad buvo sudaryta jos ir suinteresuoto asmens paskolos sutartis. Toks patvirtinimas pareiškėjai reikalingas dėl to, kad paskolos sutarties originalas yra dingęs, o siekdama pradėti priverstinį skolos išieškojimą iš suinteresuoto asmens teismui turi pateikti šios sutarties originalą. Teismas nurodė, kad juridinis faktas nustatomas tik tokiu atveju, kai pareiškėjas negali kitokia tvarka gauti tuos

---

⁷⁰Šiaulių apylinkės teismas. 2015 m. kovo 3 d. sprendimas byloje, Nr. E2-856-664173/2015.

⁷¹Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas. 2010 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 2-21495-640/2010.

faktus patvirtinančių reikiamų dokumentų arba negalima atkurti prarastų dokumentų. Nagrinėjamu atveju apie paskolos sutarties sudarymo faktą liudija notariškai patvirtintas paskolos sutarties nuorašas, atitinkantis rašytiniams įrodymams keliamus reikalavimus, todėl tokio juridinio fakto nustatymas šiuo atveju nėra galimas.

Priėmęs pareiškimą, iš asmens praradusio vertybinį popierių, teismas priima nutartį paskelbti skelbimą specialiame interneto tinklalapyje. Pasibaigus trijų mėnesių terminui nuo paskelbimo dienos, jeigu iš dokumento turėtojo negautas pareiškimas ir dokumento originalas, teismas skiria bylą nagrinėti.

3.9. Bylos dėl daiktinių teisių, išskyrus bylas, nagrinėjamas pagal ginčo teisenos taisykles

Prie šios bylų kategorijos priskiriamos tokios bylos dėl daiktinių teisių:

- 1) Bylos dėl valdymo fakto patvirtinimo;
- 2) Bylos dėl nuosavybės teisės įgijimo pagal įgyjamąją senatį fakto nustatymo;
- 3) Bylos dėl daikto pripažinimo bešeimininkiu.

Bylos dėl valdymo fakto patvirtinimo. Valdymo faktą teismas gali patvirtinti pagal suinteresuoto asmens pareiškimą. Valdymas, yra pagrindas nuosavybės teisei pagal įgyjamąją senatį įgyti. Pagal Civilinio kodekso 4.27 straipsnio 2 dalį nekilnojamojo daikto valdymas atsiranda nuo valdymo įregistravimo viešame registre momento. Valdymas visų pirma suprantamas kaip faktinis teisėtas daikto turėjimas turint tikslą jį valdyti kaip savą, kai nuosavybės teisė į daiktą valdytojui nepriklauso. Bylose dėl valdymo fakto patvirtinimo teismo nagrinėjimo dalykas yra faktinio valdymo, t. y. kad asmuo faktiškai turi daiktą ir jį valdo kaip savą, konstatavimas.

Fakto, kad asmuo daiktą valdo kaip savą, išviešinimas kitiems asmenims yra to daikto valdymo savo vardu įregistravimas viešame registre. Nekilnojamojo turto registro tvarkytojui atsisakius tenkinti prašymą ir įregistruoti valdymą dėl to, kad nėra pakankamai tokį faktą patvirtinančių įrodymų, asmuo, valdantis atitinkamą daiktą kaip savą, tačiau nesantis to daikto savininku, gali prašyti, kad daikto valdymo faktas būtų patvirtintas teismine tvarka.⁷²

Tam, kad teisme būtų patvirtintas valdymo faktas, būtina nustatyti šių sąlygų visumą:

---

⁷²Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-543/2010.

- 1) asmuo faktiškai turi daiktą, į kurį jam nuosavybės teisė nepriklauso, turėdamas tikslą valdyti jį kaip savo;
- 2) asmuo šį daiktą valdo teisėtai;
- 3) asmuo neturi valdymo faktą patvirtinančių reikiamų dokumentų arba negalima atkurti prarastų dokumentų;
- 4) valdomas daiktas neturi kito teisėto jo savininko.⁷³

Teisėtu daikto valdymu įstatymo pripažįstamas daikto faktinis turėjimas, įgytas tais pačiais pagrindais, kaip ir nuosavybės teisė (Civilinio kodekso 4.23 straipsnio 2 dalis, 4.47 straipsnis). Bylos dėl valdymo fakto patvirtinimo paprastai siejasi su nuosavybės teisės įgijimu, jų esmė – pareiškėjo valdymo teisės konstatavimas ir oficialus patvirtinimas. Bylose dėl valdymo fakto patvirtinimo teismo nagrinėjimo dalykas yra faktinio valdymo, t. y. kad asmuo faktiškai turi daiktą ir jį valdo kaip savą, konstatavimas. Valdymo fakto į tam tikrą daiktą patvirtinimas taip pat gali būti siejamas, pavyzdžiui, su eliminavimu galimybės tą daiktą pripažinti bešeimininkiu.⁷⁴

Bylos dėl nuosavybės teisės įgijimo pagal įgyjamąją senatį fakto nustatymo. Civilinio kodekso 4.68 straipsnis nustato, kad fizinis ar juridinis asmuo, kuris nėra daikto savininkas, bet yra sąžiningai įgijęs daiktą bei sąžiningai, teisėtai, atvirai, nepertraukiamai ir kaip savą valdęs nekilnojamąjį daiktą ne mažiau kaip dešimt metų arba kilnojamąjį daiktą ne mažiau kaip trejus metus, kai per visą valdymo laikotarpį daikto savininkas turėjo teisinę galimybę įgyvendinti savo teisę į daiktą, bet nė karto nepasinaudojo ja, įgyja nuosavybės teisę į tą daiktą. Minėtas straipsnis taip pat nurodo, kad nuosavybės teisės įgijimo pagal įgyjamąją senatį faktas nustatomas teismo tvarka.

Įgyjamosios senaties institutas, tik nesant kitų nuosavybės teisių įgijimo teisinių pagrindų į asmens sąžiningai valdomą daiktą, sudaro galimybę įteisinti nuosavybės teises į daiktą. Daikto valdymas iš esmės yra faktinė būseną, kuri gali sukelti teisės į daiktą atsiradimą – nuosavybės teisės atsiradimą įgyjamąja senatimi. Valdytojas visą įgyjamosios senaties laiką ir net įgydamas daiktą nuosavybėn įgyjamąja senatimi turi būti įsitikinęs, jog niekas neturi daugiau už jį teisių į daiktą, nežinoti apie kliūtis, trukdančias įgyti jam tą daiktą nuosavybėn, jeigu tokių kliūčių būtų.⁷⁵

⁷³Raseinių rajono apylinkės teismas. 2016 m. rugpjūčio 11 d. sprendimas byloje, Nr. 2YT-935-1009/2016.

⁷⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-543/2010.

⁷⁵Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-103-219/2015.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, apibendrindamas kasacinio teismo praktiką bylose dėl nuosavybės teisės įgijimo įgyjamosios senaties būdu, yra konstatavęs, kad nuosavybės teisės įgijimo įgyjamąja senatimi faktas konstatuojamas, jeigu yra šių sąlygų visuma:

1. Pareiškėjas nėra ir nebuvo įgijęs nuosavybės teisės į daiktą kitokiu Civilinio kodekso 4.47 straipsnyje nurodytu būdu, t. y. asmuo nėra daikto savininkas;
2. Daiktas nėra valstybės ar savivaldybės nuosavybė; nėra įregistruotas viešame registre kito asmens (ne valdytojo) vardu (Civilinio kodekso 4.69 straipsnio 3 dalis);
3. Asmuo, sąžiningai įgijęs daiktą, jį sąžiningai valdo visą valdymo laiką;
4. Visą valdymo laiką daiktas buvo valdomas teisėtai;
5. Visą valdymo laiką daiktas buvo valdomas atvirai (Civilinio kodekso 4.68 straipsnis). Daikto atviro valdymo sąlyga reiškia, kad asmuo valdo daiktą kaip savą nesislapstydamas;
6. Daiktas valdomas nepertraukiamai;
7. Visą valdymo laiką daiktas buvo valdomas kaip savas, t. y. pareiškėjas elgėsi kaip daikto savininkas ir suvokė, kad kiti asmenys neturi daugiau teisių už jį į valdomą daiktą (asmuo turi būti įsitikinęs, kad nėra kito asmens, kuris yra daikto savininkas);
8. Valdymas tęsėsi Civilinio kodekso 4.68 straipsnio 1 dalyje nustatytą terminą.⁷⁶

Bylos dėl daikto pripažinimo bešeimininkiu. Bešeimininkiu daiktu laikomas daiktas, kuris neturi savininko arba kurio savininkas yra nežinomas (Civilinio kodekso 4.57 straipsnio 1 d.).

Pagal bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių 3.2 punktą, daikto pripažinimo bešeimininkiu procesas inicijuojamas, kai asmuo, kurio žinioje bešeimininkis daiktas yra arba kuris sužino apie tokio daikto buvimą, šių Taisyklių 4 punkte nustatyta tvarka raštu ar kitomis teisėtomis priemonėmis ir būdais praneša mokesčių inspekcijai ar kitai Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.58 straipsnio 1 dalyje numatytai finansų, kontrolės ar savivaldybės institucijai, kurios pareiškimu, teismui paduodamu suėjus vieniems metams nuo tos dienos, kurią bešeimininkis daiktas įtrauktas į jos apskaitą (jeigu įstatymai nenustato ko kita), teismas gali priimti sprendimą perduoti bešeimininkį daiktą valstybei ar savivaldybei (toliau – Lietuvos

---

⁷⁶Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2011 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-7-67/2011.

Respublikos civilinio kodekso 4.58 straipsnio 1 dalyje numatyta institucija), informuodamas apie šeimininkio daikto buvimą.

Civilinio proceso kodekso 534 straipsnyje nurodyta, kad pareiškimą dėl daikto pripažinimo šeimininkiu gali paduoti finansų, kontrolės institucija arba savivaldybės institucija daikto buvimo vietos apylinkės teismui.

3.10. Bylos dėl šeimos teisinių santykių, išskyrus bylas, nagrinėjamas ginčo teisenos tvarka pagal šio Kodekso IV dalies XIX skyrių

Šioje bylų kategorijoje išskirtinos dvi bylų rūšys:

- 1) Bylos dėl santuokos nutraukimo abiejų sutuoktinių bendrų sutikimu;
- 2) Bylos dėl santuokos nutraukimo vieno sutuoktinio prašymu.

Nutraukti santuoką abiejų sutuoktinių sutikimu galima tada, kai sutuoktiniai sutaria ne tik dėl santuokos nutraukimo, bet ir dėl teisinių jos padarinių. Sutuoktiniai nevykdo teismo nurodymų dėl sutarties turinio, teismas prašymą palieka nenagrinėtą. Taigi sutuoktiniai nutraukti santuoką supaprastinto proceso tvarka gali tik tuo atveju, jeigu prašymas nutraukti santuoką ir sutartis dėl santuokos nutraukimo padarinių atitinka Civilinio kodekso ir Civilinio proceso kodekso normų reikalavimus, t. y. neprieštarauja viešajai tvarkai ir nepažeidžia sutuoktinių, jų nepilnamečių vaikų, vieno arba abiejų sutuoktinių kreditorių teisėtų interesų. Priešingu atveju, teismui nustačius, kad prašymas nutraukti santuoką ir sutartis dėl santuokos nutraukimo padarinių neatitinka įstatymo reikalavimų ir sutuoktiniams nepašalinus nustatytų trūkumų, prašymas nutraukti santuoką paliekamas nenagrinėtas.⁷⁷ Šioje bylų kategorijoje teismas taip pat turi būti aktyvesnis, svarbu išsiaiškinti ar vaikų interesai nutraukus santuoką tikrai nenukentės.

Teismų praktikoje⁷⁸ kilo problema susidarius teisei situacijai, kai santuoka sutuoktinių bendru sutarimu nutraukta, tačiau, apeliacinės instancijos teismui panaikinus pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį dėl turto padalijimo ir perdavus bylos dalį pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, liko neišspręstas klausimas dėl santuokos nutraukimo padarinių. Jei byla pradėta nagrinėti kaip byla dėl santuokos nutraukimo abiejų sutuoktinių

---

⁷⁷Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. liepos 24 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-375/2014.

⁷⁸*Ibid.*

bendru sutikimu, tačiau apeliacine tvarka panaikinus sprendimo dalį dėl bendro turto padalijimo ir grąžinus bylos dalį pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, sutuoktinių bendro sutikimo šiuo klausimu nebelieka. Vienoje iš nagrinėtų bylų kasatorius siekė iš esmės pakeisti anksčiau šalių sutartas turto padalijimo sąlygas, kurios jo buvusiai sutuoktinei tiko.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinė sesija yra išaiškinusi⁷⁹, kad santuokos nutraukimo bylose dalinio teismo sprendimo (Civilinio proceso kodekso 261 straipsnis) ar reikalavimų padalyti bendrą turtą išskyrimas į atskirą bylą (Civilinio proceso kodekso 136 straipsnis) taikomas tik išimtiniais atvejais siekiant apsaugoti proceso šalių ar kitų asmenų teises ar įstatymo saugomus interesus. Išimtis, kai santuoka nutraukiama, tačiau bendras turtas nepadalijamas, neturėtų būti išplečiama ir taikoma tokiu būdu, kad turtas apskritai nebūtų dalijamas arba jo padalijimas nusitęstų neapibrėžtam laikui.

Civilinio kodekso 3.55 straipsnyje nurodyti pagrindai, kuriais santuoka gali būti nutraukiama vieno sutuoktinio prašymu. Tai galima padaryti esant bent vienai iš šių sąlygų:

- 1) sutuoktiniai gyvena skyrium (separacija) daugiau nei vienerius metus;
- 2) vienas sutuoktinis pripažintas teismo sprendimu neveiksniu po santuokos sudarymo;
- 3) vienas sutuoktinis teismo sprendimu pripažintas nežinia kur esančiu;
- 4) vienas sutuoktinis atlieka laisvės atėmimo bausmę ilgiau nei vienerius metus už netyčinį nusikaltimą.

Tokios aplinkybės yra pakankamas įrodymas, kad santuoka neatitinka savo esmės, sutuoktiniai kartu negali gyventi normalaus santuokinio gyvenimo. Tokiais atvejais daug įrodymų nereikia ir teismas tokias bylas gali išspręsti greitai supaprastinta tvarka, tuo sukeldamas kuo mažiau streso ir nepatogumų sutuoktiniams ar vienam iš jų.

Šiuo atveju taip pat svarbu, kad tarp sutuoktinių nėra ginčo, kaltinimų vienas kitam. Taip pat dėl tam tikrų priežasčių byla negali būti nutraukta bendru sutuoktinių sutarimu, nes vieno iš sutuoktinių buvimo vieta nežinoma, jis pripažintas neveiksniu ir t.t. Nagrinėjant bylą ypatingosios teisenos tvarka teismas nenustato papildomo šešių mėnesių termino sutuoktiniams susitaikyti. Ypatingąja teise nagrinėjant bylas dėl santuokos nutraukimo vieno sutuoktinio prašymu yra ginami vieno iš sutuoktinių interesai.

---

⁷⁹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinė sesija. 2010 m. gegužės 20 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-186/2010.

3.11. Bylos dėl hipotekos ar įkeitimo teisinių santykių

Hipoteka – tai įregistruotas įkeitimo sandoris, kuriuo užtikrinamas kreditoriaus reikalavimų patenkinimas supaprastinta (ne ginčo tvarka) procedūra. Hipotekos paskirtis yra užtikrinti, kad skolininkas iš tikrųjų įvykdytų savo prievolę kreditoriui.

Hipoteka, kaip skolinio įsipareigojimo įvykdymo nekilnojamojo daikto įkeitimu užtikrinimo būdas, pasižymi greitomis, supaprastintomis kreditoriaus reikalavimo patenkinimo procedūromis. Hipotekos institutą sudarančios materialiosios teisės normos suteikia hipotekos kreditoriui privilegijuotą padėtį prieš kitus kreditorius siekiant priverstinio skolos išieškojimo iš įkeisto turto, o tokią specifinę šio kreditoriaus padėtį užtikrina ir hipotekos instituto esmę įtvirtina specialiosios proceso teisės normos. Šios proceso teisės normos skirtos užtikrinti hipotekos institutą sudarančių materialiosios teisės normų įgyvendinimą – hipotekos procedūros turi sudaryti prielaidas hipotekos kreditoriui gauti išieškojimą iš įkeisto turto supaprastinta ir pagreitinta tvarka. Pagrindinė teisėjo funkcija nagrinėjant aptariamo pobūdžio bylas – patikrinti, ar egzistuoja visos sąlygos hipotekos įregistravimui, keitimui, baigimui, priverstiniam išieškojimui iš įkeisto turto ir kt.⁸⁰

Kasacinio teismo praktikoje⁸¹ ne kartą pasisakyta dėl hipotekos teisėjo jurisdikcinės veiklos ginčo teisenos ir specialiosios hipotekos bylų teisenos atribojimo aspektu. Šių išaiškinimų esmė yra ta, kad hipotekos teisėjas tik patikrina, ar egzistuoja visos nustatytos sąlygos hipotekos įregistravimui, keitimui, priverstiniam išieškojimui iš įkeisto turto ir kt., bet nesprendžia ginčų dėl teisės, nagrinėtinų ginčo teisenos tvarka. Kasacinio teismo praktikoje, aiškinant bylų dėl hipotekos teisinių santykių nagrinėjimo ypatumus, konstatuota, kad tuo atveju, kai konkrečioje byloje kyla ginčas, susijęs su pagrindine prievole – skolos atsiradimo pagrindu, jos dydžiu ir kt., šie klausimai byloje dėl hipotekos ar įkeitimo nenagrinėjami.

Šių bylų specifika ta, kad prašymai teismui dėl priverstinės hipotekos nustatymo, pakeitimo, baigimo, perleidimo ar priverstinio įkeitimo, turi būti išnagrinėti ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo jų pateikimo teismui dienos (Civilinio proceso kodekso 545 straipsnis). Toks trumpas terminas gali būti paaiškinamas tuo, kad klausimai dėl hipotekos yra pakankamai skubūs ir aktualūs, todėl reikalingas greitas teismo sprendimas.

---

⁸⁰Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-7-508/2013.

⁸¹ *Ibid.*

3.12. Bylos dėl prarastos teismo ar vykdomosios bylos atkūrimo

Pagal Civilinio proceso kodekso 570 straipsnio 1 dalį, prarastą teismo ar vykdomąją bylą teismas gali atkurti pagal dalyvavusių byloje asmenų ar vykdžiusio vykdomąją bylą teismo antstolio pareiškimą, taip pat savo iniciatyva.

Nagrinėdamas bylą dėl vykdomosios bylos atkūrimo, teismas privalo pilnai, visapusiškai ir objektyviai įvertinti visus byloje surinktus įrodymus ir tik nustatęs, kad surinktos medžiagos pakanka vykdomajai bylai atkurti, priima sprendimą ją atkurti. Visais atvejais, nagrinėjant bylas dėl vykdomosios bylos atkūrimo, esminis momentas yra tokio atkūrimo tikslingumas. Tai suponuoja ir vykdymo proceso esmė bei tikslas - įvykdyti teismo (kitų įgaliotų institucijų) sprendimus ir nutartis (Civilinio proceso kodekso 584 straipsnis). Vykdomosios bylos atkūrimo tikslas - tolesnis vykdymo procesas. Vykdymo veiksmų atlikimo pagrindas - vykdomasis raštas. Nagrinėtoje byloje vykdomasis raštas nebuvo išlikęs, o buvo likę tik su vykdomąja byla susiję dokumentai. Teismas konstatavo, kad surinktos medžiagos nepakako bylai atkurti, todėl pareiškimą paliko nenagrinėtą.⁸²

Teismas kreipiasi į pareiškime nurodytus ir teismui žinomus asmenis dėl nurodytų dokumentų teismui pateikimo. Jei toks teismo reikalavimas neįvykdomas, teismas nurodytiems asmenims gali skirti baudą, tačiau nuo pareigos pristatyti nurodytus dokumentus jie nėra atleidžiami. Tokia įstatymo nuostata dėl baudos nustatymo siekiama užkirsti kelią proceso vilkinimui ir atsisakymui pateikti dokumentus.

Šios bylų kategorijos ypatumas yra tas, kad išlaidos, nagrinėjant bylą dėl prarastos bylos atkūrimo, padengiamos iš valstybės lėšų (Civilinio proceso kodekso 575 straipsnio 1 dalis), nebent pareiškimas būtų neteisingas, tokiu atveju bylinėjimosi išlaidos būtų išieškomos iš pareiškėjo.

---

⁸²Kauno apylinkės teismas. 2016 m. spalio 17 d. sprendimas byloje, Nr. 2YT-21116-717/2016.

3.13. Bylos dėl praleisto įstatymų nustatyto termino atnaujinimo

Dažniausiai teismų praktikoje pasitaikantys praleisti terminai yra terminai dėl palikimo priėmimo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas laikosi nuostatos, kad teismai, sprenddami klausimą dėl termino palikimui priimti pratęsimo, turi įvertinti ne tik objektyvias aplinkybes, dėl kurių terminas buvo praleistas, ir tai, kiek jis buvo praleistas, bet ir kitas teisinės reikšmės turinčias priežastis, trukdžiusias asmeniui laiku kreiptis dėl palikimo priėmimo.

Teismas, nagrinėjantis įpėdinio prašymą pratęsti terminą palikimui priimti, turi: *pirma*, nustatyti, ar egzistavo pareiškėjo nurodytos aplinkybės, kuriomis jis remiasi kaip svarbiomis priežastimis, sutrukdžiusiomis priimti palikimą; *antra*, konstatavęs, kad atitinkamos aplinkybės buvo, teismas turi vertinti, ar jos yra svarbios pateisinti termino praleidimą; *trečia*, teismas turi vertinti sprendimo pratęsti ar nepratęsti terminą palikimui priimti įtaką tiek asmens, prašiusio pratęsti terminą, tiek kitų asmenų teisėms ir pareigoms.⁸³

Teismai sprenddami klausimą dėl termino palikimui priimti pratęsimo turi įvertinti ne tik objektyvias aplinkybes, dėl kurių terminas buvo praleistas ir tai, kiek jis buvo praleistas, bet ir kitas teisinę reikšmę turinčias priežastis, trukdžiusias asmeniui laiku kreiptis dėl palikimo priėmimo.⁸⁴

Bylos dėl praleisto įstatymų nustatyto termino nagrinėjamos žodinio proceso tvarka (Civilinio proceso kodekso 577 straipsnis).

3.14. Bylos dėl teismo leidimų išdavimo, pareiškimų ar faktų patvirtinimo, turto administravimo, paveldėjimo procedūrų taikymo, taip pat kitas bylas, kurios pagal Civilinį kodeksą ir kitus įstatymus nagrinėjamos supaprastinto proceso tvarka.

Paprastai teismo leidimai yra reikalingi tuo atveju, kai pareiškėjai, turintys nepilnamečių vaikų, nori parduoti ar įkeisti nekilnojamąjį turtą bankui ar kitaip suvaržyti teises į nekilnojamąjį turtą. Prašymus dėl tokių leidimų išdavimo teismai nagrinėja dažniausiai. Taip pat teismo leidimai

---

⁸³Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-319-695/2015.

⁸⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-191/2012.

yra reikalingi parduodant ar kitaip perleidžiant turtą, priklausantį nepilnamečiui, neveiksniam tam tikrose srityse asmeniui, kuriam yra nustatyta globa ir paskirtas globėjas. Teismo leidimai reikalingi ir tuomet, kai nepilnamečiai įgyja paveldėjimo teisę. Tokiu atveju vaikų tėvai, atstovaudami jų interesams, kreipiasi į teismą dėl teismo leidimo savo vaikų vardu priimti palikimą arba jo atsisakyti.⁸⁵

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2003 m. birželio 20 d. nutarime Nr. 41⁸⁶ nustatyti prašymų dėl teismo leidimo išdavimo formai ir turiniui keliami reikalavimai. Minėtame nutarime nurodyta, kad nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo dėl daikto, kuris yra šeimos turtas sandoriui sudaryti, kai sutuoktiniai turi nepilnamečių vaikų, prašymas išduoti teismo leidimą paduodamas abiejų sutuoktinių, kaip pareiškėjų, vardu ir abiejų pasirašomas.

Civiliniame kodekse numatytais atvejais prašymai dėl turto administravimo nagrinėti supaprastinto proceso tvarka (Civilinio proceso kodekso 579 straipsnis). Kito asmens turto administravimas gali būti nustatomas teismo nutartimi.

Byla nagrinėjama rašytinio proceso tvarka, išskyrus atvejus, kai pats teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, nusprendžia bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka (Civilinio proceso kodekso 582 straipsnio 1 dalis).

2015 m. kovo 26 d. Civilinio proceso kodekso 582 straipsnis buvo papildytas nauja 5 dalimi, kurioje nurodoma, kad teismui nagrinėjant bylą dėl teismo leidimo pratęsti asmens priverstinį hospitalizavimą ir (ar) priverstinį gydymą arba bylą dėl teismo leidimo pratęsti asmens būtinąjį hospitalizavimą ir (ar) būtinąjį izoliavimą, būtina, kad asmeniui, kurio priverstinį hospitalizavimą ir (ar) priverstinį gydymą arba būtinąjį hospitalizavimą ir (ar) būtinąjį izoliavimą prašoma pratęsti, atstovautų advokatas. Tokiu straipsnio papildymu kaip ir bylose dėl asmens pripažinimo neveiksniu tam tikroje srityje ginamos asmens teisės, siekiama, kad būtų veikiama jo interesais.

---

⁸⁵Širvintų rajono apylinkės teismas. *Teismo leidimai*. [interaktyvus]. [žiūrėta: 2017 m. lapkričio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vat.lt/lt/sirvintu-rajono-apylinkes-teismas/teismo-leidimai_4413.html>.

⁸⁶Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. *2003 m. birželio 20 d. Lietuvos Respublikos teismų praktikos, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus taisykles apibendrinimo apžvalga, Nr. 41.*

4. Bylų nagrinėjimas ypatingosios teisenos tvarka

Civilinio proceso kodekso 443 straipsnio 1 dalis nurodo, kad ypatingosios teisenos bylas teismas nagrinėja pagal šio Civilinio proceso kodekso taisykles, su išimtimis ir papildymais, kuriuos nustato šio Civilinio proceso kodekso V dalis ir kiti įstatymai.

Gavęs pareiškimą dėl bylos iškėlimo teismas turi nuspręsti ar byla atitinka reikalavimus, kurie skirti bylų nagrinėjimui ypatingosios teisenos tvarka. Vienoje byloje, kurioje buvo nagrinėjamas ginčas dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad teismas neturi priimti pareiškimo ir jį nagrinėti ypatingosios teisenos tvarka tuo atveju, kai iš pareiškimo turinio aišku, jog ginčas yra dėl teisės.⁸⁷

Visai kas kita galioja tais atvejais kai ginčas dėl teisės kyla jau pradėjus nagrinėti bylą ypatingosios teisenos tvarka. Tokiu atveju byla turi būti toliau nagrinėjama ypatingosios teisenos tvarka laikantis ypatingajai teisei galiojančių taisyklių.

Skirtingai nei ginčo teisenoje, ypatingojoje teisenoje bylų nagrinėjimas pradamas pareiškėjo pareiškimu ar prašymu.

Pasirengimas bylos nagrinėjimui teisme yra sudėtinė bylos nagrinėjimo teisme dalis, todėl teismams, nagrinėjantiems bylas ypatingosios teisenos tvarka, Civilinio proceso kodekso 225-231 straipsnių nuostatas taip pat reikia taikyti, tačiau kartu su Civilinio proceso kodekso straipsniais, kuriuose išvardijami procesiniai veiksmai, kurie pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijoje atliekami konkrečioje byloje, nagrinėjamoje ypatingosios teisenos tvarka. Taigi ypatingą teisena nagrinėjamose bylose teismas turi vadovautis Civilinio proceso kodekso 225 straipsnio 2 ir 3 punktuose esančiomis nuostatomis, pagal kurias suinteresuotiems asmenims reikia išsiųsti pranešimą dėl atsiliepimo į pareiškimą (prašymą) pateikimo, pareikšto pareiškimo ar prašymo nuorašą ir nustatyti terminą atsiliepimui į jį pareikšti. Kai yra Civilinio proceso kodekso 227 straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos, taikomas pasirengimo nagrinėti bylą teisme paruošiamaisiais dokumentais būdas, o esant Civilinio proceso kodekso 228 straipsnio 1 dalyje nurodytoms sąlygoms turi būti skiriamas parengiamasis teismo posėdis. Jeigu Civilinio proceso kodekso 227 straipsnio 1 dalyje, 228 straipsnio 1 dalyje nurodytų sąlygų nėra, teismas, gavęs suinteresuotų asmenų atsiliepimus į pareiškimą (prašymą) ar

---

⁸⁷Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-443/2012.

pasibaigus nustatytam atsiliepimų pateikimo terminui ir nusprendęs, kad byla yra parengta nagrinėti teisme, turi teisę, neskirdamas parengiamojo teismo posėdžio ir nenustatydamas pasirengimo bylą nagrinėti teisme paruošiamųjų dokumentų būdu, priimti nutartį skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje.⁸⁸

Civilinio proceso kodekso 443 straipsnio 5 dalis nustato, kad ypatingą teisena bylos nagrinėjamos rašytinio proceso tvarka, išskyrus atvejus, kai šio Civilinio proceso kodekso V dalyje nurodoma kitaip. Civilinio proceso kodekso V dalis ir kiti įstatymai nenustato, koks procesinis sprendimas turi būti priimtas tuo atveju, kai teismas skiria bylą nagrinėti teismo posėdyje. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarime buvo išaiškinta, kad ypatingosios teisenos byloje, nepriklausomai nuo to, ar ji bus nagrinėjama rašytinio ar žodinio proceso tvarka, teismui skiriant ją nagrinėti teismo posėdyje turi būti priimama rašytinė nutartis, savo turiniu atitinkanti Civilinio proceso kodekso 232 straipsnyje nustatytus reikalavimus.⁸⁹ Bylą nagrinėjantis teismas turi teisę nuspręsti konkrečią bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka. Teismas renkasi žodinį bylos nagrinėjimą kai mano, jog toks nagrinėjimas yra naudingesnis ir tokiu būdu bus išaiškintos svarbiausios aplinkybės. Dažniausiai teismas tokiu būdu renkasi nagrinėti itin svarbias bylas.

Ypatingosios teisenos byloje išlaidų paskirstymo proceso šalims principus lemia šios teisenos specifika. Šioje teisenoje paprastai nėra priešingus interesus turinčių šalių. Dėl to ypatingosios teisenos byloje galioja kitokia nei ginčo teisenos atveju taisyklė – kiekvienas byloje dalyvaujantis asmuo pats atsako už savo išlaidas ir jos nėra atlyginamos⁹⁰. Tačiau Civilinio proceso kodekso 443 straipsnio 6 dalyje nurodyta išimtis, kad tais atvejais, kai dalyvaujančių byloje asmenų suinteresuotumas bylos baigtimi yra skirtingas arba jų interesai yra priešingi, teismas gali proporcingai padalyti turėtas bylinėjimosi išlaidas arba jų atlyginimą priteisti iš dalyvavusio byloje asmens, kurio pareiškimas atmestas. Taip pat nagrinėjant ypatingosios teisenos bylas tam tikrai atvejais bylinėjimosi išlaidos atlyginamos iš valstybės lėšų, pavyzdžiui, nagrinėjant bylą dėl prarastos teismo ar vykdomosios bylos atkūrimo.

Pagal Civilinio proceso kodekso 261 straipsnį dalinis sprendimas gali būti priimamas tuo atveju, kai byloje yra pareikšti keli reikalavimai ir surinktų įrodymų pakanka, kad teismas

---

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senatas. 2003 m. birželio 30 d. nutarimas dėl kai kurių Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso, Įmonių bankroto įstatymo bei Viešųjų pirkimų įstatymo normų taikymo, Nr. A3-86.

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-488/2013.

priimtų sprendimą vieno ar kelių iš byloje pareikštų reikalavimų ar reikalavimo dalies pagrįstumo klausimu. Dalinio sprendimo institutas, sudarantis galimybę išspręsti dalį pareikštų reikalavimų nelaukiant galutinio sprendimo, padeda kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių (Civilinio proceso kodekso 2 straipsnis). Pagal Civilinio proceso kodekso 443 straipsnio 9 dalį teismas, nagrinėjantis bylas ypatingąja teiseną, neturi teisės priimti sprendimo už akių. Tuo tarpu draudimas ypatingosios teisenos tvarka nagrinėjamosiose bylose priimti dalinį sprendimą, t.y. išimtis iš Civilinio proceso kodekso 261 straipsnio taisyklės, nei Civilinio proceso kodekso V skyriuje, nei kituose įstatymuose nenumatyta, todėl remiantis Civilinio proceso kodekso 443 straipsnio 1 dalimi, dalinio sprendimo instituto tikslais bei proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principais darytina išvada, kad teismas, nagrinėdamas bylas ypatingąja teiseną, gali priimti dalinį sprendimą, jeigu yra Civilinio proceso kodekso 261 straipsnyje nurodytos sąlygos.⁹¹

Taigi ypatingąja teiseną bylos nagrinėjamos daug greičiau ir paprasčiau, kadangi yra tik vienas pareiškėjas, nėra ginčo šalių su priešingais reikalavimais, todėl ypatingoji teiseną suteikia pareiškėjams galimybę patenkinti prašymus daug paprastesne tvarka.

---

⁹¹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senatas. 2004 m. kovo 18 d. nutarimas dėl kai kurių civilinio proceso kodekso normų taikymo, Nr. A3-101.

IŠVADOS

1. Apžvelgus ypatingosios teisenos raidą, darytina išvada, kad ypatingajai teisenai suteikta daug didesnė reikšmė. Anksčiau, nors šalia ieškininės teisenos egzistavo ir ypatingoji, visos bylos buvo nagrinėjamos ginčo teiseną, o dabar ypatingąją teiseną nagrinėjamos bylos nurodytos Civilinio proceso kodekse, o ypatingosios teisenos tikslas – patikrinti ir apsaugoti neginčijamas privataus asmens teises, kartu garantuojant ir viešojo intereso apsaugą;
2. Ypatingoji teiseną veikia šalia ginčo teisenos. Jeigu nėra specialios normos, reglamentuojančios konkretų veiksmą, ypatingojoje teisenoje taikomos bendrosios civilinių bylų nagrinėjimo taisyklės, tačiau jas aiškindamas ir taikydamas teismas privalo atsižvelgti į ypatingosios teisenos esmę ir jai galiojančius principus. Ypatingąją teiseną galima apibrėžti ne kaip ginčo teisenos ypatumą, bet kaip savarankišką bylų nagrinėjimo tvarką, kuri iš esmės skiriasi nuo ginčo teisenos;
3. Ypatingąją teiseną nagrinėjamos bylos, kuriose nėra ginčo, kaip tai suprantame ginčo teisenos atveju, šalių su priešingais reikalavimais. Nagrinėjamos tokios bylos, kurių išsprendimas nereikalauja daug laiko, o tam tikrais atvejais net būtina išspręsti greitai. Ypatingosios teisenos esmė yra operatyvus bylų išnagrinėjimas užkertant kelią proceso vilkinimui;
4. Ypatingojoje teisenoje bylos nagrinėjamos gavus prašymą ar pareiškimą. Ypatingąją teiseną nagrinėjamos byloms taikomi skirtingi pasirengimo bylų nagrinėjimui reikalavimai. Dažniausiai bylos nagrinėjamos rašytine tvarka, išskyrus kai įstatymas nustato kitaip arba teismas mano jog naudingiau bylą nagrinėti žodinio proceso tvarka. Žodinio proceso tvarka nagrinėjamos tokios bylos, kurios yra reikšmingiausios ir svarbu išsiaiškinti svarbiausias aplinkybes, kad būtų priimtas teisingas sprendimas.

Šaltinių sąrašas

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262;
3. Asmens gebėjimo pasirūpinti savimi ir priimti kasdienes sprendimus nustatymo tvarkos aprašas. *TAR*, 2015, Nr.19609.
4. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.3, 3.153, 3.212, 3.217, 3.219, 3.224, 3.253, 3.254, 3.259, 3.260, 3.261, 3.269 straipsnių pakeitimo, 3.220 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir Kodekso papildymo 3.254-1 straipsniu įstatymas. *TAR*, 2017, Nr. 16080.

Specialioji literatūra:

5. LAUŽIKAS, E.; MIKELĖNAS, V.; ir NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005.
6. DRIUKAS, A. ir VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. IV tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009.
7. DRIUKAS, Artūras. *Notaras civiliniame procese. Teorija ir praktika*. Notariatas, 2011, Nr. 11/2011.
8. VĖBRAITĖ, Vīgita. *Šalių sutaikymas kaip civilinio proceso tikslas ir jo galimybės Lietuvoje*. TEISĖ, 2008.
9. VĖLYVIS, S.; VIŠINSKIS, V.; ir ŽALĖNIENĖ, I. *Antstolio procesinių veiksmų apskundimas*. Jurisprudencija, Mokslo darbai, 2007, Nr. 1(91).
10. ŽEMKAUSKIENĖ, Inga. *Ypatingosios teisenos reformos prielaidos*. Jurisprudencija, 2003, t. 37(29).
11. NEKROŠIUS, Vytautas. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*. Vilnius: Justitia, 2002.
12. ŽEMKAUSKIENĖ, Inga. *Ypatingoji teisena naujajame civilinio proceso kodekse*. Jurisprudencija, 2002, t. 28(20).

13. NEKROŠIUS, Vytautas. *Ypatingoji teisena civiliniame procese – prigimtis, esmė, santykis su ieškinine teisena ir reforma (lyginamoji analizė)*. Teisė, 1999, Nr. 33 (3).
14. Teismai.lt. *Žvilgsnis pro rakto skylutę: įvaikinimo bylos teisme*. 2014 m. gruodis, Nr. 4 (16).
15. Širvintų rajono apylinkės teismas. *Teismo leidimai*. [interaktyvus]. [žiūrėta: 2017 m. lapkričio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vat.lt/lt/sirvintu-rajono-apylinkes-teismas/teismo-leidimai_4413.html>.
16. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. *Kas yra įvaikinimas?* [interaktyvus]. [žiūrėta: 2017 m. lapkričio 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vaikoteises.lt/ivaikinimas-ir-globa/ivaikinimas/>>.
17. Panevėžio miesto apylinkės teismas. *Asmens pripažinimo neveiksniu teisiniai aspektai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. lapkričio 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.pat.lt/lt/panevezio-miesto-apylinkes-teismas/naujienos_604/p10/asmens-pripazinimo-neveiksniu-qan1.html>.

Teismų praktika:

18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2016 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-138-969/2016*.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-319-695/2015*.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2015 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-103-219/2015*.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2014 m. liepos 24 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-375/2014*.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2014 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-54/2014*.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. *2013 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-7-508/2013*.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2013 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-488/2013*.

25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-443/2012.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-191/2012.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2012 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-7-39/2012.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija. 2011 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-7-67/2011.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-543/2010.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. rugpjūčio 9 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-357/2010.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinė sesija. 2010 m. gegužės 20 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-186/2010.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-108/2010.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. kovo 1 d. nutartis civilinėje byloje A. K. v. A. R., Nr. 3K-3-70/2010.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-76/2009.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-370/2008.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-143/2008.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-557/2007.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. rugsėjo 11 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-328/2007.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-116/2007.

40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2005 m. gruodžio 29 d. nutarimas dėl teisės normų, reglamentuojančių juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymą, taikymo teismų praktikoje, Nr. 56.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-17/2005.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senatas. 2004 m. kovo 18 d. nutarimas dėl kai kurių civilinio proceso kodekso normų taikymo, Nr. A3-101.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senatas. 2003 m. birželio 30 d. nutarimas dėl kai kurių Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso, Įmonių bankroto įstatymo bei Viešųjų pirkimų įstatymo normų taikymo, Nr. A3-86.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. 2003 m. birželio 20 d. Lietuvos Respublikos teismų praktikos, nagrinėjant bylas dėl teismo leidimų išdavimo pagal Civilinio proceso kodekso XXXIX skyriaus taisykles apibendrinimo apžvalga, Nr. 41.
45. Kauno Apygardos Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 1 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 2S-1134-42/2007.
46. Kelmės rajono apylinkės teismas. 2016 m. spalio 25 d. sprendimas byloje, Nr. 2YT-957-446/2016.
47. Kauno apylinkės teismas. 2016 m. spalio 17 d. sprendimas byloje, Nr. 2YT-21116-717/2016.
48. Raseinių rajono apylinkės teismas. 2016 m. rugpjūčio 11 d. sprendimas byloje, Nr. 2YT-935-1009/2016.
49. Kauno apylinkės teismas. 2015 m. gegužės 7 d. nutartis byloje, Nr. 2-13216-191/2015.
50. Šiaulių apylinkės teismas. 2015 m. kovo 3 d. sprendimas byloje, Nr. E2-856-664173/2015.
51. Klaipėdos miesto apylinkės teismas. 2014 m. gegužės 30 d. sprendimas byloje, Nr. 2-3212-897/2014.
52. Kėdainių rajono apylinkės teismas. 2014 m. sausio 13 d. nutartis byloje, Nr. 2-51-673/2015.
53. Šiaulių apylinkės teismas. 2013 m. rugpjūčio 19 d. nutartis byloje, Nr. 2-6449-841/2013.

54. Akmenės rajono apylinkės teismas. *2013 m. kovo 1 d. sprendimas byloje, Nr. 2-31-672/2013.*
55. Molėtų rajono apylinkės teismas. *2011 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje, Nr. 2-747-335/2011.*
56. Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas. *2010 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 2-21495-640/2010.*

Santrauka

Magistro darbe „Ypatingosios teisenos paskirtis ir esmė“ apžvelgiama ypatingosios teisenos raida Lietuvos civilinio proceso teisėje, pažymima kaip kito jos reikšmė. Vadovaujantis Civilinio proceso kodeksu, Civiliniu kodeksu analizuojami straipsnių pakeitimai, jų reikšmė bylų nagrinėjimui. Magistro darbe ypatingoji teisena atribojama nuo ginčo teisenos siekiant pabrėžti jos savitumą.

Ypatingajai teisei priskiriamos tam tikros bylos, kuriose nekyla ginčas dėl teisės, nėra ginčo šalių su priešingais interesais. Bylos pradamos gavus pareiškėjo pareiškimą ar prašymą, daugiausiai dėmesio skiriama operatyviam ir teisingam bylų nagrinėjimui, todėl kai kurios bylos, siekiant išsiaiškinti svarbiausias bylos aplinkybes, nagrinėjamos žodinio proceso tvarka.

Ypatingojoje teiseje daug dėmesio skiriama asmenų interesų apsaugai, pavyzdžiui, bylose, kuriose asmuo negali pats išreikšti valios, tokį asmenį privalo atstovauti advokatas, tam tikrose bylose nustatyti terminai, per kuriuos turi būti priimtas sprendimas, įvaikinimo bylose itin didelis dėmesys skiriamas konfidencialumui apsaugoti.

Ypatingoji teisena yra savarankiška teisena, kuri be specialiųjų normų naudojasi bendrosiomis civilinių bylų nagrinėjimo taisyklėmis.

Bylų nagrinėjimas ypatingąja teise, grindžiamas oficialumo, imperatyvumo, aktyvaus teismo ir kitais principais, leidžia ypatingąją teisena apibrėžti jau ne kaip ginčo teisenos ypatumą, bet kaip savarankišką bylų nagrinėjimo tvarką, kuri iš esmės skiriasi nuo ginčo teisenos.

Summary

Non-contentious Proceedings: Purpose and Essence

This master thesis reviews the evolution of non-contentious proceedings in Lithuanian civil procedure law. It is analyzing the change of the meaning of non-contentious proceedings. Following the civil procedure code, civil code the meaning of alteration of articles is analyzing. The non-contentious proceedings is dissociating from contentious proceedings in order to emphasize its peculiarity.

There are specific cases in the non-contentious proceedings where are no parties with different requirements and arguments. The case begins with an application received from declarant. The main attention is dedicated to prompt and just investigation of a case. In relation thereto, some of the cases are investigating in verbal procedure.

In the non-contentious proceedings the human interest protection is very important, e.g. in some of the cases people cannot express they will. According to that this person has to have a lawyer in the court. There are also deadlines for the court to make a decision in some of the cases. Also in the adoption cases confidentiality have to be protected.

The non-contentious proceedings is a separate legal procedure which uses common civil procedure rules as well as specific rules for non-contentious proceedings.

The civil procedure in non-contentious proceedings is based on official, imperative, active trial and other principles. It allows to describe the on-contentious proceedings not as the part of contentious proceedings but as separate legal procedure which is different from contentious proceedings.